

biedram VILKO ČERVENKOVAM

Bulgarijas Tautas Republikas nacionālajos svētkos lūdzu Jūs, biedri Priekšsēdētāji, pieņemt manus sirsnīgos apsveikumus un turpmāku sekmju novēlējumus brālīgajai bulgaru tautai jaunās, tautas demokrātiskās Bulgārijas celtniecībā.

J. STAĻINS

Augstu idejiski māksliniecišķo limeni tēlotājam mākslai

Pēc dažām nedēļām republikas tēlotāji mākslinieki sāks iesniegt savus darbus Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 35. gadadienai veltītajai republikaniskajai izstādei un pēc tam — Vissavienības mākslas izstādei. Gleznotāju, skulptoru un grafiķu šā gada jaunradē iestāties pats karstākais, izšķirošais darba posms.

Šis atbildīgais darba posms iekrīt liela pacilājuma brīdī, kad padomju tauta ar kāpinātu enerģiju un prieku pošas ar jauniem sasniegumiem ražošanā atzīmēt savas partijas XIX kongresu. Visās mūsu Dzimtenes malās, visās darba nozarēs, padomju ļaudis uzņemās jaunas saistības, noslēdz socialistiskās sacensības līgumus. Padomju mākslinieku dalīrade ir neatņemama, svarīga padomju patriotu kopēja, komunisma celšanas darba sastāvdaļa. Tāpēc, lai dabīgi, arī tēlotājus māksliniekus skar pacilājais savilņojums, ko izsauc sakarā ar VK(b)P XIX kongresu publicētie dokumenti. Arī māksliniekiem šo dokumentu saturā gaismā, līdz ar visu padomju tautu, jāpārbauda savas radošās rosmes stāvoklis, jāmeklē iespējas savu darbu kāpināt, paplašināt, paceļt augstākā idejiski māksliniecišķā līmenī, lai tas kļūtu vēl efektīvāks, vēl spēcīgāks līdzeklis tautas masu komunistiskajā audzināšanā.

Sakarā ar to, latviešu padomju tēlotājas mākslas un mākslinieku priekšā nostājas jauni paplašināti un padziļināti uzdevumi, īpaši tādēļ, ka viņiem ir vecs parāds tautas priekšā. Latviešu padomju tēlotāja māksla vēl atpaliek savu uzdevumu pildīšanā — plašā, pilniskā latviešu padomju dzīves norišu un sasniegumu atspoguļošanā. Nevar būt divu domu par to, ka šā gada mākslas izstādēs māksliniekiem jāizvērtē noteikti pagriezieni, kas apliecinātu to, ka viņi sākuši strādāt ar vajadzīgo atbildības sajūtu.

Pagājušā gada beigās, sākot gatavoties šā gada izstādēm, Mākslinieku savienības kopsapulcē tās dalībnieki nosprauda savu tuvāko uzdevumu — 1952. gada izstādēs panākt noteiktu vispārējo idejiski māksliniecišķā līmeņa paaugstināšanos, salīdzinot ar iepriekšējo gadu izstādēm. Viņi apņēmās nodrošināt tēdu stāvokli, lai ap desmit darbu nopaaugstinātā vispārējā izstādes līmeņa izceltos ar tēdu absolūti vērtējamu kvalitāti, kas ļauj šos darbus ieskaitīt latviešu padomju mākslas vēl ļoti trūcīgajā zelta fondā. Šis visai pieticīgās apņēmības realizēšanas nodrošinājums jānoskata par minimālo pirmo soli izstāžu sagatavošanā, par ko kopīgi jā rūpējas māksliniekiem, Mākslinieku savienībai un Mākslas lietu pārvaldei.

Pārskatot pašreizējo stāvokli mākslinieku jaunrades frontē un izstāžu sagatavošanā, jāatzīst, vispirms, tas, ka visās tēlotājas mākslas nozarēs mākslinieki tiešām ķēries pie ļoti nozīmīgas tematikas, pie darbiem, kādus padomju skatītāji sen jau gaida.

Pirmā vietā te jāmin ļoti atbildīgais darbs, atveidojot progresīvās cilvēces vadonu Leņina un Staļina tēlus, kuri sevī ietver padomju īstenības viscēlākās puses: revolucionaritāti, humanismu, tautu draudzību, miera ideju. Nozīmīgus momentus latviešu vēsturiski revolucionārā pagātnē, saistītus ar lielu Leņina vārdu un personību, savos jaunākajos darbos atspoguļo mākslinieki: O. Skulcē — «Leņins Latvijas socialdemokrātijas IV kongresā, Briselē», V. Kirilovs — «Leņina ierašanās Rīgā», V. Karjākins — «Leņins Rīgā». Vairāki vecākas un jaunākas paaudzes gleznotāji un skulptori J. Tilbergs, K. Zemēga, E. Melderis, O. Kalējs, A. Terpiļovskis u. c. rada Leņina un Staļina portretus. Mākslinieki J. Kozlovs ar gleznu «Raiba arests «Dienas Lapas» redakcijā», V. Kozlins, savāģā uzvertē risinot kolchoznieku un pilsētas strādnieku kopējo centienu tematu, U. Prēdels, N. Breikšs un O. Urbāns, kopīgi darinātā gleznā parādot Rīgas darbaļaužu palīdzību lielajam komunisma celtņam, sniegs jaunus, nozīmīgus darbus. Peizažisti H. Likums, N. Petroševičs, V. Kalyāns u. c. izstādēm dos socialistiskās Latvijas raksturīgas tematiskās dabas ainavas. Pārējie mākslinieku saimes pārstāvji visās nozarēs pievērsušies padomju cilvēku tēliem un socialistiskajai sadzīvei. Rosīgi izstādēm gatavojas arī līetišķo mākslu meistari.

Varētu domāt, ka šie piemēri jau sniedz apmierinošu ainu un zināmu garantiju par izstāžu līmeņa nodrošināšanu. Dzīlāk ieskatoties darbu darināšanas gaitā, ir tomēr vieta bažām un steidzamiem soļiem daudz trūkumu novēršanā.

Var jau iepriekš sacīt, ka arī šā rudens izstādēs dzīves tematiskās aptveršanas ziņā būs daudz neapildītu robu. Pārskatot republikaniskajai izstādei paredzēto darbu pašreizējo sarakstu, redzams, ka socialistiskā darba tematika atspoguļojas tikai pāris lielākos darbos. Nav nozīmīgāku pieteikumu par miera cīņas tematu, par socialistisko nāciju un republiku brālīgo sadarbību, par padomju cilvēku sasniegumiem dabas pārveidošanā, par Padomju Latvijas kolchozu uzplaukumu. Par maz aktivizēta grafika. Jau te pieminētais nopietni atsauksies uz izstādes idejisko svaru. Par to ir valnojama Mākslinieku savienība, kas nepilnīgi plānojuši darbu un bijusi liberāla — pielaidusi vairākiem māksliniekiem atkāpties no aizsāktajiem idejiski un politiski svarīgiem tematiem.

Ja līdz izstādei atlikušajā laikā šajā virzienā radikāli maz kas jāveic uzlabojams, tad rokas nolaist nedrīkst. Vispirma kārtā savu stāvokli uzlabot vēl ir iespēja grafiķiem. Otrkārt, pie republikaniskās izstādes organizēšanas izstrādātu idejisko metu nodala. Tā sniegtu, vismaz, reālus mākslinieku tematiskus pieteikumus nākošajai izstādei un dotu skatītājiem iespēju nākt māksliniekiem palīgā ar vērtīgu kritiku un aizrādījumiem.

Lai mākslinieki spētu pildīt savu apņemšanos, šīnī vasarā viņi saņēma ievērojamu palīdzību jaunrades komandējumu veidā. To nolūks bija tuvināt māksliniekus plašākām darbaļaužu masām, dot iespēju viņiem tuvāk iepazīties ar daudzkrāsaino dzīves īstenību, tuvāk un dziļāk iestudēt dabu. Šis palīdzības pozitīvi rezultāti jau saskatāmi daudzos darbos kā tematikas, tā sīzētu realistiskākā izveidojuma ziņā. Taču jāsaprāt, ka ne visiem māksliniekiem ir vienādas sekmes. Daudzi nav vēl paspējuši savāktos materiālus radoši veikt, nespējot pārvērst tos par spēcīgu līdzekli, nespējot radīt spēcīgu, pusgatavu stāvokli, nespējot nodrošināt izstādes vispārējā līmeņa paaugstināšanu, neraugoties uz šo darbu viscēlākajiem tematiem un lalmīgākajiem sīzētiem. Arī šiem māksliniekiem ir vajadzīga konsultatīva palīdzība. To sniegt var vecākie, pieredzes bagātie meistari. Vispār jānostiprina māksliniekos uzskats, ka republikaniskā izstāde, tāpat kā piedalīšanās Vissavienības mākslas izstādē, ir visu tēlotāju mākslinieku kolektīva lieta.

Nav nekādu šaubu, ka, vēl un vēlreiz pārskatot savus trūkumus un kļūdas, organizējot visus savus radošos spēkus un materiālos resursus nepilnību novēršanai un izlabošanai, Latvijas padomju mākslinieki ar savu organizāciju ikdienēju palīdzību var panākt to, lai Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas XXXV gadadienai veltītajās izstādēs viņu dalīrades sniegtumi atbilstu tautas un partijas prasībām.

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIKU, KOMPONISTU, MĀKSĻINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1952. G.

14. SEPTEBRĪ

Nr. 37 (400)

PSR Savienības Kara ministra P A V Ē L E

Nr. 95

1952. gada 14. septembrī

Maskavā

Biedri tankisti un tanku būvētāji!
Biedri kareivji un seržanti!
Biedri virsnieki un ģenerāļi!
Šodien padomju tauta un tās armija atzīmē Tankistu dienu.
Sveicu un apsveicu jūs svētkos — Tankistu dienā.
Novēlu padomju tankistiem un tanku būvētājiem jaunus panākumus, pildot uzdevumus, ko viņiem spraudusi komunistiskā partija, Padomju Valdība un personīgi biedrs Staļins.
Atzīmējot Tankistu dienu, pavēlu:

Šodien, 1952. gada 14. septembrī, salūst mūsu Dzimtenes galvaspilsētā Maskavā un savienoto republiku galvaspilsētās ar 20 artilērijas zālēm. Lai dzīvo padomju tankisti un tanku būvētāji! Lai dzīvo varonīgā padomju tauta un tās slavenā Armija! Lai dzīvo Padomju Valdība! Lai dzīvo Vissavienības Komunistiskā (bolševiku) partija — visu mūsu uzvaru iedvesmotāja un organizētāja! Slava mūsu lielajam vadonim un skolotājam, Padomju Savienības Ģeneralisimam biedram Staļinam!

PSR Savienības Kara Ministrs
Padomju Savienības Maršals A. VASIĻEVSKIS

Vissavienības Komunistiskās (bolševiku) partijas XIX kongresu sagaidot

★ ★ ★

Sapņi kļuvuši par īstenību

Ar mūsu sasniegumiem padomju tauta sagaida partijas XIX kongresu. Mūsu Tēvzemes rūpniecības un lauksaimniecības panākumi, grandiozās jaunceltnes, dabas pārveidošana, socialistiskās kultūras uzplaukums, — iūk, par ko ziņo padomju daudzmitoņu tauta savai partijai, lielajam Staļinam.

Par godu XIX kongresam stājas etichanoviesu sardzē, uzņemās jaunas, paaugstinātas saistības darbā visās mūsu zemes strādnieku un kolchoznieku, kalpotāji un inteliģence. Padomju Latvijas rūpniecības un fabrikās, kolchozos un iestādēs notiek sapulces un mītni, kuros atskan sirsnīgi un dedzīgi vārdi, apliecinot mīlestību un uzticību komunistiskajai partijai.

Mēs, latviešu mākslas darbinieki, dziļi un rūpīgi studējam partijas Centrālās Komitejas vēsturiskos dokumentus un atrodam tajos konkrētus norādījumus sev praktiskajā rīcībā, atrodam tajos savu darba programmu. Jaunais piegādā plāns paredz neredzētu ekonomikas un kultūras uzplaukumu. Ar prieku un lepnumu lasām par grandiozajām attīstības perspektīvām, kādas pavērtas Baltijas republikām, kurām jaunajā piegādā plānā veltīts ārkārtīgi daudz uzmanības.

Mums, visu mākslas nozaru darbiniekiem, netaupot savus spēkus, jāstrādā tā, lai radītu darbus, kas būtu mūsu

dižās tautas, mūsu lielā laikmeta cie-

nīgi. Man savās skatītuves gaitās nācies tēlot ļoti lielu skaitu dažādu lomu. Daudzas no tām atstājušas dziļas pēdas manā atmiņā; sirdī šim leģendājam lomām ir sava īpaša vieta. Taču, lēkas gan, nekad neesmu strādājis ar tik lielu savilņojumu un radošu satraukumu, ar tēdu atbildības sajūtu, kāda man ir, atveidojot uz skatuves mūsu laika biedru — padomju sieviešu tēlus. Tas ir visgodājamākais, kaut arī ļoti grūts uzdevums!

Lielu prieku man sagādāja darbs, veidojot Kapitollinas Solncevas tēlu izrādē «Ausma pār Maskavu». Neseni mūsu teātri notika lugas «Pēc trim gadiem» pirmizrāde. Šajā uzvedumā man uzticēta drosmīgā un gudrās sievietes, ievērojamās valsts darbinieces Hannas Lichtas loma. Pārdomājot savas varones rīcību, iedziļinoties viņas domu pasaulē, es sajutu, ka Hanna Lichta daudz ko mācījusī man, paplašinājusi manu zināšanu un priekšstatu loku. Strādājot pie viņas tēla veidošanas, man daudz ko palīdzēja tikšanās ar tādām dedzīgiem komunistiem kā Dolores Ibarurī un citiem biedra Staļina 70 gadu jubilejas svinībās.

Darbs, kas man jāveic, veidojot sievietes — mūsu laika biedru tēlus, liek man visu laiku mācīties, pamatīgāk studēt un pētīt dzīvi, iedziļināties visos

tās procesos. Neizmērojamu palīdzību man sniedza mācības Marksisma-leņinisma vakara universitatē, kuru nesen pabeidzu. Partijas vēsture, marksistiķi-leņiniski filozofija palīdz mums, padomju māksliniekiem, padarīt mūsu mākslu dziļi idejisku, audzināšu un partējiski dedzīgu.

Pašlaik es gatavoju Lūbovas Jaro- vajas lomu. Viss šis tēls atmiņdzēja man pīnīgi jaunā gaismā, kad izlasīju partijas CK vēsturiskos dokumentus par partijas XIX kongresa sasaukšanu, direktīvas par piekto piegādā plānu. Lugas «Lūbova Jaro vāja» varoņi savā laikā taču cīnījās par priekšnoteikumu radīšanu šo grandiozo plānu realizācijai. Šai jaunajai starojošajai dzīvei atdeva visu savu sirdi vienkāršā un tajā pašā laikā varonīgā krievu sievietē Lūbova Jaro vāja. Tas, par ko labākie cilvēki kādreiz sapņoja, cīnījās un ziedoja savas dzīvības, tagad kļuvis par reālu īstenību. Es dziļi izjūtu, cik spēcīga, cik stipra bijusi mūsu varones ticība nākotnei un kā šī ticība palīdzēja viņai izvēlēties pareizo ceļu, atrast savu laimi.

Pa šo gaīšo un priecīgo ceļu tagad iet visa padomju tauta. Komunistiskās partijas un dižā Staļina vadībā mēs droši un pašpārliecināti tuvojamies komunismam.

Lilita Bērziņa,
Staļina premijas laureāte

Lai cildinām Staļina laikmetu!

Aizvien tuvāk nāk klāt dziļi nozīmīgā diena mūsu zemes dzīvē — 5. oktobris, kad padomju tautas labākie dēļi un meitas — komunistiskās partijas organizāciju pārstāvji no visām brālīgajām republikām — pulcēties kopā VK(b)P kārtējā XIX kongresā, kur apspriedīs ļoti svarīgus jautājumus un pieņems lēmumus, kam būs izcilā nozīme visu padomju cilvēku tālākajos likteņos.

Gatavojoties kongresam, darbaļaudis visās mūsu Dzimtenes malās strādā ar neredzētu pacilātību un rosmi, lai ar jaunām uzvarām, jauniem izcilieiem veikumiem visās dzīves nozarēs sagādātu vēsturisko brīdi, kad tiks nosprausts padomju sabiedrības tālākais ceļš uz komunismu. Šajā visas tautas patriotiskajā darbā ar jaunu sparū pēc vasaras atpūtas iekļāviēs arī Latvijas PSR Valsts operas un baleta teatra ko-

lektīvs. Trešdien, 17. septembrī, ar M. Glinkas operas «Ivans Susanins» izrādē mēs atklāsim jauno sezonu. Teatra darba saīme ļoti intensīvi strādā, sagatavojot P. Čaikovska operas «Jevgeņijs Oņegins» jauno iestudējumu.

Lielā prieka apdvestajās dienās mums, operas māksliniekiem, gribētos parādīt uz skatuves savus laika biedrus — komunisma cēlājus, ar kuriem ejam vienā gaitā uz mūsu visu kopīgo gaišo mērķi. Jau stājusies ierindā pirmā komunisma dižcēlne — Leņina vārdā nosauktais Volgas-Donas kuģniecības kanāls, jau stāitl paceļas pāri Maskavai lieliskās augstceltnes, kurām pirms pāris gadiem, kad biju tur biedra Staļina 70 gadu jubilejas svinībās, vēl tikai gatavojās likt pamatus. Bet mēs, operas mākslinieki, vēl aizvien tikai gaidīt gaidām mākslas darbus, kas dotu mums iespēju parādīt skatītājiem cē-

vēkus, kas izcīnījuši šīs spožās darba uzvaras, cilvēkus, kas izcēlna tās ik brīdī Maskavā un Leņingradā, Kijevā, Rīgā un visur citur, kur vien dzīvo un strādā padomju ļaudis. Mēs gaidām no rakstniekiem labus sīžetus, no dzejniekiem — izjustas, apģarotas vārsmas, no komponistiem — sirsnīgu muziku, jaunas varēnas skanīgas dziesmas, kas apdziedātu dižā Staļina laikmetu un cildinātu tā varoņus — vienkāršos, pašāizlēdzīgos darba darītājus, kuri rāda visai cilvēcei ceļu uz nākotni, ceļu uz laimi.

Lai šis vēsturiskās dienas spārno radošos māksliniekus dot jaunus izcilus darbus, kas sasniegtu vienkāro cilvēku sirdis ne vien mūsu zemē, bet arī tālu ārpus tās robežām, iesildītu un iedvesmotu tos cīnīties par mieru visā pasaulē.

A. Frinbergs,
Staļina premijas laureāts

Jaunajā sezonā jāatbrīvojas no vecajām kļūdām

Rīgas Krievu Dramas teātris ir viens no vecākajiem Latvijā. Uz tā skatuves rīdzinieki redzējuši daudzus talcētus krievu un pasaules klasiskās, kā arī padomju dramaturģijas labāko darbu inscenējumus. Teatra kolektīva darbības pieredzē bagāti meistari, kuru rindas ik gadus papildina talantīga jaunatne.

Partijas vēsturiskie lēmumi ideoloģijas jautājumos palīdzējuši teātrim atbrīvoties no daudzām trūkumiem. Uzskaidrējams sabiedriskās domas kritiku, kas pārstājis uzvest bezidejiskas, nemākslinieciskas lugas.

Repertuārs, kā zināms, ir tas, kas raksturo teātra seju. Skatītājs nāk uz teātri, lai redzētu pilnvērtīgus dramaturģiskus sacerējumus, kuros risināti dziļi un savijpojoši jautājumi. Pēdējās sezonās Krievu Dramas teātris uzņēmis savā repertuārā daudz labu lugu. Vispirms tie mināmi tādi darbi kā «Revidents», «Vasarnieki», «Lubova Jarovaja», «Trīsdesmit sudraba graši», «Makars Dubrava», «Līgava ar pūru». Nēkad nebūdušiem nav pretuvājamāli nākotnei izplānoto repertuāru, kurā paredzēta viena no izcilākajām padomju klasikas lugām — B. Lavrenko «Lūzums», kā arī J. Burjakova interesantā luga par Juliju Fuciku «Praga paliek mana», progresīvā franču rakstnieka Rožē Vajana luga «Pulkvedis Fosters atstāj sevi par vainīgu» u. c. Attiecībā uz turpmāko repertuāra plānu, kā arī uz iepriekšējo repertuāru iebilstams vienīgi tas, ka teātris nav plevērsis uzmanību latviešu dramaturģijai, nav izrādījis un nav paredzējis izrādīt vietējo dramaturģu lugas. Vēl vairāk, teātra vadība nevar nosaukt neviena Padomju Latvijas dramaturģa, ar ko tas būtu nodibinājis radošu sadarbību. Tas ir liels trūkums. Skatītājs grib redzēt uz skatuves savas republikas dzīvi, latviešu strādnieka, kolchoznieka, inteliģenta tēlu.

Taču ar labu repertuāru vien vēl nepietiek. Repertuāram jāpiešķir pilnvērtīga skatuviskā dzīve, dziļi un spilgti, ar partējsku degsmi jāatklāj dramaturģijas idejas un tēli. Izrādes kvalitātes problēma, darba stila un metodes problēma Krievu Dramas teātri vēl joprojām ir pati galvenā, vismazāk atrisinātā problēma.

Minēsim dažus piemērus.

«Lubovas Jarovajas» — šī padomju klasiskās dramaturģijas meistardarba uzvedumam bija jābūt par darbu ar izšķirošu, kā sāka, etapa nozīmi teātra dzīvē. Bet tā nenotika. Režisors M. Pjarns nespēja radīt revolucionāru kaujinieciskuma apgarotu izrādi, pilnā spēkā parādīt boļševiku tēlus. Izrādes galvenais trūkums bija bālais, neizteiksmīgais pozitīvo tēlu atspoguļojums. Vispirma kārtā tie mināmi Lubovas Jarovajas (aktrise L. Kreštovnikova) un Koškina (LPSR Tautas mākslinieks, Stalina premijas laureāts J. Jurovskis) tēli. Uzticējies jaunai aktrisei tik atbildīgu lomu, režisors nepalīdzēja viņai līdz galam izprast savas varones sarežģīto un bagāto iekšējo pasauli, atrast pareizas attiecības pret notikumiem un cilvēkiem. Tāpēc Jarovajas tēlam pietrūka siltuma, kveles, pārkāp maz jutām to aizrautību, ticību, kas viņai palīdzēja atrast pareizo ceļu. Līdz ar to lugas ideja palika neatklāta. Neveiksmīgs bija arī Koškina tēls. Koškina ir liels, tēraudcietas gribas cilvēks. Tieši viņa rakstura viengabalainība, revolucionārās pārliecības spēks ir tas faktors, kas ietekmē un saista apkārtējos ļaudis. Turpretim Krievu Dramas teātri Koškina paliek neievērojama figūra, nekļūst par visu notikumu centru. Un arī tie valnojas ne tikai aktieris, bet, tāpat kā iepriekšējā gadījumā, režisors, kas nav pratis pareizi izvietot akcentus, atrast piemērotas mizanscenas, nostādīt visus lugas personāžus pareizās attiecībās pret Koškina. Ja atgādināsim, ka līdztekus nepilnvērtīgi izveidotiem galvenajiem tēliem bija arī vāji un pat apami atrisinātas atsevišķas ainas, tad kļūst skaidrs, ka «Lubovas Jarovajas» inscenējums neguva pienācīgu nozīmi Krievu Dramas teātra attīstībā.

Neveiksmīgs bija arī otrs M. Pjarna iestudējums — H. Fasta «Trīsdesmit sudraba graši». Amerikāņu rakstnieka Čīnītāja dedzīgā, lielās iekšējās dinamikas pārpilnā luga Krievu Dramas teātri kļuva par bālu, vienkrāsainu izrādi. Bez attīstības tika parādīti abi galvenie tēli — Grehems (B. Tichovs) un Džina (M. Podgurska). Kā režisors, tā arī aktrise V. Vajevska pilnīgi nepāreizi traktējuši Mīldredas tēlu, nezin kādēļ cenždamies to padarīt simpātisku.

Nopietni diskutējams arī Sekspira komedijas «Lielā brēka, maza vilna» traktējums. Režisors J. Jurovskis uzmanības centrā te acīm redzot bijusi vienīgi lugas stietiskā attīstība, turpretim vēsturiskās konkrētības, laikmeta parādīšanās vēlitis pavisam maz vērtības. Tendence izrādīt par katru cenu izskaistināt dažviet novedusi režisoru no realistiska risinājuma, liegusi izdarīt sociālus vispārīnājumus.

Pagājušajā sezonā Krievu Dramas teātri bija arī labi, interesanti iestudējumi. Pelnītu atzīnību skatītājos izpelnījās Djakonova komedijas «Līgava ar pūru» (režisors G. Revo) un Gorki «Vasarnieki» (režisors PSRS Valsts teātra institūta diplomānds S. Karučnašvili) uzvedums. Šo izrāžu panākums ļauj secināt, ka iepriekš minēto (un daudzu citu) inscenējumu neveiksmes galvenais cēlonis ir ne tik daudz aktieru kolektīva, cik režisūras vājums. Patešām, teātra aktieri devuši veselu virkni ietilsku tēlu. Bez pārspīlējuma varam teikt, ka Krievu Dramas teātri ir spēcīgs aktieru sastāvs, kuram pa spēkam visatbildīgākie, visgrūtākie uzdevumi. Tiesa, trupai nepieciešami zināmi pārkārtējumi, īpaši jūtams aktieru — virlešu trūkums. Bet skaidrs arī tas, ka teātra režisūra ne vienmēr prot strādāt ar aktieriem. Daudzās izrādēs atsevišķi tēli ir lieliski izstrādāti, taču bieži tie pietrūkst vienota, pareizi noskaņota ansambļa. Bet bez ansambļa nav iespējams pilnvērtīgi atklāt lugas ideju.

Krievu Dramas teātra neveiksmes lielā mērā izskaidrojamas arī ar to, ka K. S. Stānislavskas sistēma te vēl nav ikdienas darba nepieciešama sastāvdaļa. Stānislavskas mantojums (par to lasa lekcijas, rīko teoretiskas apspriedes) teātri ir atrauts no prakses, to neizmanto kārtējo inscenējumu radīšanā. Tādēļ aktieros zūd interese par Stānislavskas sistēmai veltītajām lekcijām, tās ir vāji apmeklētas.

Nepietiekami augsta ir teātra mākslinieciskās padomes autoritāte. Tās lēmumus maz ievēro pati teātra vadība, kurai līdz ar māksliniecisko padomi jāauzinas atbildība par to, ka vēl joprojām nav noorganizēta kontrole par iestudētajām izrādēm. Krievu Dramas teātri izrādes ātri nolietojas, zaudē sākotnējo zīmējumu. Tā, piemēram, bija ar «Revidentu», kas sezonas noslēgumā nonāca gluži neciešamā stāvoklī. Ātri tika «nospaļētas» arī tās izrādes kā «Ar milu neļoku», «Lubova Jarovaja» u. c. Te nav runas vienīgi par to, ka pārāk ātri nolietojas dekorācijas un kostīmi, vislielākā nelaime ir steigā, nepardomāti izdarītās tēlotāju maiņas. Nepamatotas tēlotāju maiņas sabojājušas veiksmīgo «Vasarnieku» inscenējumu.

Krievu Dramas teātri ir daudz talantīgu jaunu aktieru. Un jāsaprot, ka teātra vadība radījusi tiem visas iespējas darboties, attīstīt savas spējas, tēlot vadošas lomas. Taču jauno aktieru audzināšana te nostādīta vāji. Ne vienmēr jaunie aktieri saņem lietisku novērtējumu par savu darbu. Mācīšanās, kvalifikācijas celšana jauno aktieru vidū pamesta novārtā.

Nepietiekamā uzmanība audzināšanas jautājumiem negatīvi ietekmē ne tikai izrāžu kvalitāti, bet visu teātra dzīvi.

Krievu Dramas teātri ir visas iespējas auglīgam, ražamam darbam. Republikas galvaspilsētās iedzīvotāji mil šo teātri un tieši tādēļ uzstāda tam augstas, dziļi principiālas prasības, grib, lai tas iespējami šā laikā atbrīvojas no savām vecajām kļūdām. Bāžas par Krievu Dramas teātri jo sevišķi modina tas, ka neveiksmīgi iesākta arī jaunā sezona. A. Korneičuka luga «Makars Dubrava» iestudējuma, ar ko teātris atsāka darbu pēc vasaras atvaļinājuma, ir daudz joti nopietnu trūkumu, kas liecina, ka teātris no savām iepriekšējām kļūdām mācījies pārāk maz. Nav ievērota VK(b)P CK norādījums: «Uzlikt par pienākumu teātriem radikāli uzlabot mūsdienu padomju lugu uzvedumu kvalitāti, nozīmēt šo lugu iestudēšanai labākos režisorus un aktierus, panākt izrāžu augstvērtīgu māksliniecisku noformējumu».

Jaunajā sezonā Krievu Dramas teātri jābūt par lielu pozitīvu lūzuma sezonu. Paškritiski novērtējot savu iepriekšējo darbu, teātra vadībai un visam kolektīvam jāpānāk, lai Latvijas PSR Valsts Krievu Dramas teātris kļūst par vienu no vadošajām mākslās iestādēm mūsu republikā.

Ievērojams zinātnieks un izcils sabiedriskais darbinieks

Professors Dr. A. SMITS,
Stalina premijas laureāts,
Latvijas PSR Zinātņu
akademijas īstenais loceklis

1952. gada 18. septembrī aprit 80 gadu, kopš dzimis Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas īstenais loceklis un viceprezidents, republikas Nopelniem bagātais zinātnes darbinieks, profesors doktors Augusts Kirhenšteins, viens no ievērojamākajiem mūsu zemes zinātniekiem un izcils sabiedriskais darbinieks.

Ar saviem pētījumiem profesors doktors A. Kirhenšteins sniedz joti vērtīgu ieguldījumu zinātnē un tādejādi sekmē mūsu Padomju Dzimtenes tālāko attīstību un uzplaukumu. Nododamies lielam un svarīgam zinātniskiem pētījumiem, viņš nekad nav atrāvis, nav norobežojies no plašajām tautas masām, bet vienmēr bijis un ir visciešākajās saitēs ar tām. Kalpošanu tautai, tas labklājības un kultūras līmeņa celšanu, tautas veselības aizsardzību un nostiprināšanu A. Kirhenšteins vienmēr uzskatījis un uzskata par galveno uzdevumu savā zinātniskajā un sabiedriskajā darbībā. Viņš vienmēr centies izplatīt tautas plašajās masās zinātnes progresīvos sasniegumus.

Profesoram Kirhenšteiņam raksturīgs ir tas, ka viņš vienmēr nesamierināmi vērsies pret katru vērda zemošanos ārzemju autoritāte priekšā un pret to aklu dievināšanu, bijis un ir nesaudzīgi kritiskis vīzdzegļiem un nevējam zinātnes laukā, pretinieks tukšai godkārbai un sīkumainai patmīlībai, ka viņš dedzīgi cīnās par zinātnes teorijas un dzīves prakses vienotību.

A. Kirhenšteina darbība var būt par paraugu ikvienam, kas patiešām, no visas sirds grib palīdzēt darba tautai izveidot savu dzīvi aizvien gaišāku un priecīgāku.

Prof. Dr. A. Kirhenšteina mūža gaitas ir neatlaidīga un nepārtraukta cīņa, parvārot daudzus un dažādos šķēršļus, kas stājas viņam ceļā zinātniskajā un sabiedriskajā darbībā.

Jau studiju gados A. Kirhenšteins nekad nestāvēja malā no sabiedriskās dzīves. Viņš pieslēdzās revolucionarajai kustībai. Lekciju un praktisko darbu etarplatāk viņš atrada iespēju rosīgi piedalīties aktuālo politisko jautājumu risināšanā, kas tolaik joti savijpoja progresīvo inteliģenci. Bet tajā pašā laikā aizvien spilgtāk atklājās arī A. Kirhenšteina izcilās dotības zinātniskās pētniecības laukā: jau studiju gados viņš uzrakstīja divus zinātniskus darbus. Viens no tiem — «Par chlo-roforma ietekmi uz asinīm» — izpelnījās sudraba medaļu.

1902. gadā A. Kirhenšteins beidza studijas. Taču viņu nevilināja izredzes kļūt par kabineta zinātnieku, kas toreiz pavērsis viņam. Jaunais censonis devās uz nelielo Ziemeļvidzemes pilsētiņu Limbažiem, lai būtu tuvāk savai tautai un ar savām zināšanām kalpotu tai. Tur viņš kļuva par iecirkņa veterinarārstu. Pats par sevi saprotams, ka veterinarmedicīna vien nespēja apmierināt jauno entuziastu, kas bija izveidojies arī par rosīgu sabiedrisku darbinieku. A. Kirhenšteins dedzīgi piedalījās latviešu tautas politiskajā izglītošanā, līdz ar to sagatavojot plašās masās nākamajai cīņai pret carismu.

Pienāca 1905. gads. Augusts Kirhenšteins bija revolucionārās kustības aktīvo dalībnieku skaits. Kad Latvijai pāri sāka vēlties vācu baronu vadīto soda ekspedīciju nežēlīgas izrēķināšanās asinainais vilnis. A. Kirhenšteins draudēja nāves sods. Lai izglābtu savu dzīvību, viņš bija spiests atstāt dzimto zemi un emigrēt uz ārzemēm.

Carā žandarmu trakā nīkumā par to, ka jaunais revolucionārs izsprūcis no viņu nagiem, panāca, ka A. Kirhenšteins aizmuguriski piespieda nāves sodu. Bezspēcīgās dusmās tie sādēdznāja viņa personīgo bibliotēku, kuru viņš bija izveidojis, legādājoties par saviem nelielajiem lētaupījumiem no veterinarārsta algas grāmatu pēc grāmatas. Ugunti gāja bojā arī jaunā zinātnieka revolucionāra pirmie zinātniskie darbi.

Atrazdamies emigrācijā Šveicē, A. Kirhenšteins nodevās savu zināšanu padziļināšanai un papildināšanai. Čiriches universitatē viņš noklausījās lekcijas gan dabas zinātnēs, gan arī sabiedriskajās zinātnēs. Turpat viņš plevērsās mikrobioloģijas studijām. Tuberkulozes institūta Davosā A. Kirhenšteins sāka savus pirmos zinātniskos pētījumus par tuberkulozi. Si — viena no svarīgākajām teoretiskās un praktiskās medicīnas jomām saistīja A. Kirhenšteina uzmanību visas viņa gadu desmitiem ilgās zinātniskās darbības laikā. Arī mūsu dienās daudz un dažādu zinātnes problēmu vidū, ko risina profesors Dr. A. Kirhenšteins un

viņa skolnieki, ievērojama vieta ierādīta tuberkulozes jautājumiem.

Pirmā pasaules kara laikā jaunais zinātnieks, izjūdzams svelošo naidu pret latviešu tautas sēnsenajiem leinādniekiem, apspiedējiem un verdzinātajiem vietējiem vācu baroniem un to asinsbrāļiem — prūšu junkuriem, kas saņņoja par visas Baltijas sagrābšanu, — nevarēdams atgriezties dzimtenē, brīvprātīgi stājās serbu armijas rindās, pildot kara ārsta pienākumus. 1916. gadā, pēc tam, kad vācu armijas bija okupējušas Serbiju, A. Kirhenšteins bija spiests atgriezties Šveicē, kur viņš atsāka savus kara gaitās pārtrauktos zinātniskos pētījumus tuberkulozes laukā. Sajā laikā posmā viņš veica arī pirmos darbus bakteriju šūniņu struktūras pētniecībā.

1917. gada revolūcija A. Kirhenšteina mūža pāvēra iespēju atgriezties Latvijā. Līdz ar to sākas jauns posms ar bagātīgu dzīves pieredzi apveltītā zinātnieka zinātniskā pedagoģiskajā un sabiedriskajā darbībā. Pēc Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas viņš rosīgi piedalījās veterinarmedicīnas iestāžu tīkla izveidošanā jaunās Padomju Latvijas teritorijā. 1919. gadā viņš bija viens no pirmās padomju augstskolas — Valsts universitātes — organizētājiem Latvijā. Jaunnodibinātajā augstākajā mācību iestādē A. Kirhenšteins lasīja lekcijas par vispārējo mikrobioloģiju un par mājlopu infekcijas slimībām.

Buržuāzijas un fašistiskās klīķes kundzības gadī Latvijā bija A. Kirhenšteina neatlaidīgas un nemītigas cīņas gadi, rūpējoties par savas kvēl mīlētas tautas kultūras uzplaukumu un izaugsmi, par tās veselības saglabāšanu. Tie bija gadi, kad A. Kirhenšteina zinātniskā darbība noritēja smagos apstākļos. Viņš ne tikai nesāpēja nepieciešamo materiālo palīdzību, bet arī bija nokļūvis pilnīgā garīgā vientulībā, jo buržuāzijas nometnei pieslēkušies zinātnieki negribēja un nevarēja iet vienus ceļus ar viņu un nesniedza viņam pat mazāko morālo atbalstu. Taču par spīti tam visam profesors Dr. A. Kirhenšteins nezaudēja darba prieku un darba sparū. Viņš piedalījās noteikumu izstrādāšanā cīņai pret mājlopu tuberkulozi, kas lielā mērā sekmēja lopotības un pilsētasimnīcības attīstību Latvijā. Viņš bija to skaitā, kas noorganizēja Latvijā Tuberkulozes apkarošanas biedrību cīņai pret neganto slimību, kas kapitalistiskās iekārtas apstākļos bija kļuvusi par īstu lastu darbaļaudim. Būdam Latvijas-PSRS draudzības biedrības priekšsēdētājs, A. Kirhenšteins veica lielu darbu, popularizējot latviešu tautas vidū socialisma zemes sasniegumus zinātnes, tehnikas un kultūras laukā.

Prof. Dr. A. Kirhenšteina — progresīvā zinātnieka, sabiedriskā darbinieka un nenogurstošā, nerimīga cīnītāja par tautas veselību — vārds kļuva ļoti populārs Latvijas tautas masās. Tieši ar to tad arī izskaidrojams tas fakts, ka pēc Ulmaņa fašistiskā režīma gāšanas 1940. gadā Latvijas darba tautai vienprātīgi ievēlēja A. Kirhenšteinu Tautas Saeimā. Pēc Latvijas pasludināšanas par padomju socialistisko republiku un tās izņemšanas PSRS republiku brālīgajā saimē prof. Dr. A. Kirhenšteinu 1940. gadā ievēlēja par mūsu republikas Augstākās Padomes Prezidija Priekšsēdētāju. 1941. gadā viņš kļuva par PSRS Augstākās Padomes Priekšsēdētāja vietnieku.

Kad Padomju Latvijā iebruka vācu fašistiskie okupanti, pakļaujot jauno padomju republiku savam asinainajam jūgam, prof. Dr. A. Kirhenšteins savus atbildīgos uzdevumus veica mūsu socialistiskās Dzimtenes galvaspilsētā Maskavā. Tur viņš visu laiku cītīgi turpināja nopietnus zinātniskos pētījumus un intensīvi piedalījās sabiedriskajā un valsts darbā, stiprinot socialisma zemes aizstāvēšanas spējas.

Lielā Tēvijas kara vēsturiskajos gados prof. Dr. A. Kirhenšteins visus savus spēkus un pūlius veltīja vienam vienīgam mērķim — uzvaras kaidināšanai pasaulvēsturiskajā cīņā pret vilīgo, zemsirdīgo leinādnieku. Viņš kopā ar pārējiem Padomju Latvijas valdības locekļiem piedalījās jaunu karaspēka vienību — latviešu strēlnieku divīziju organizēšanā. Lielu uzmanību viņš veltīja levanoto karavīru arstniecības un atpūtas jautājumiem; patriotiskās pārrunās ar tiem viņš ledivesmoja padomju karavīrus — latviešus jauniešiem varonardiem. Sajā laikā A. Kir-

chenšteins bieži rakstīja presē, runāja radiopārraidēs, teica runas karaspēka daļās un darbaļaužu mītiņos, aicinot satriekt un padzīt no padomju zemes hitleriešu bandas. Viņa radiorunas noklausījās desmitiem tūkstošiem Latvijas darbaļaužu, kas uz laiku bija nokļuvuši zem vācu fašistisko lebrucēju jūga. Progresīvā zinātnieka-boļševika dzīvē dedzīgie vārdi, aizsniedzot Latvijas āres, kas smaka fašistu jūga, viesa darbaļaužu sirdīs ticību Padomju Armijas uzvarai un mobilizēja tos cīņā pret latviešu tautas mūžsno apspiedēju un vārdzinātāju pēctečiem — brūnā mēra nesejēiem.

Būdam izcils speciālists uzturvielā nozarē, prof. Dr. A. Kirhenšteins visu Tēvijas kara laiku turpināja risināt svarīgo problēmu par cilvēka pilnvērtīgu uzturu. 1943. gadā iznāca viņa grāmata «Kas jāzina par pilnvērtīgu uzturu». Šis zinātniskais darbs kļuva par neaizstājamu mācības līdzekli: ne vien ārstiem un diētiologiem, bet arī pārtikas rūpniecības darbiniekiem. A. Kirhenšteins visosīgākajā kārtā piedalījās arī padomju zemes vitamīnu rūpniecības tālākajā celšanā, tajā pašā laikā nemītejoties gādāt par to, lai Padomju Armijas un aizmugures apgāde ar vitamīnu preparātiem noritētu regulāri un pietiekami daudzumā.

Pēc Padomju Latvijas atbrīvošanas no hitleriešu karapūļu galīgās sagrāves prof. Dr. A. Kirhenšteins visus savus spēkus veltīja republikas tautas saimniecības un kultūras atjaunošanai un tālākajai attīstībai. 1946. gadā pēc biedra Stalina iniciatīvas nodibinājās Latvijas PSR Zinātņu akadēmija. Prof. Dr. A. Kirhenšteins ļoti dedzīgi piedalījās tās organizēšanā. Viņš kļuva par vadītāju vienā no Akadēmijas lielākajiem institūtiem — Mikrobioloģijas institūtā. Beidzot bija iespējoties A. Kirhenšteina sēnsenais sapnis — viņš var nodoties lemlīgotajai zinātnē un audzināt jaunus zinātnieku kadrus no viņa sirdij tik dārgās padomju jaunatnes vidus. 1951. gadā Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas vadības pārvēlēšanu laikā prof. Dr. A. Kirhenšteinu ievēlēja par Akadēmijas viceprezidentu. Viņš ir enerģijas un jauneklīga entuziasma pilns, un, lai gūtu iespēju visā pilnībā nodoties zinātnē, lūdz Latvijas PSR Augstākās Padomes pēdējā sesijā atbrīvot viņu no Augstākās Padomes Prezidija Priekšsēdētāja pienākumiem. Deputāti, ņemot vērā A. Kirhenšteina motivēto iesniegumu, balso par viņa lūguma apmierināšanu.

Prof. Dr. A. Kirhenšteins, nostāigājies garu un sarežģītu ceļu savas zinātnieka darba gaitās, neskatoties uz daudzajiem mūža gadiem, guvis vispārīgās spējas visā pilnībā veltīt savus spēkus radošajai zinātnē. Tās viņam nodrošina Padomju Savienībā — vienīgā zeme pasaulē, kur zinātnieki saņem no valsts un sabiedrības visu viņiem nepieciešamo materiālo un morālo atbalstu.

Padomju zinātnieki, kurus spāno ar kārtīgi liela interese un uzmanība, ko viņu darbam dāvā partija un valdība, mūsu laikmeta genialākā zinātnieka Josifa Visarionoviča Stalina gudrās vadības virzītā un ledivesmoti, velti visus savus spēkus un zināšanas mūsu socialistiskās valsts varenības tālākajai nostiprināšanai, padomju tautas materiālās labklājības un kultūras līmeņa nemītigai celšanai.

Prof. Dr. A. Kirhenšteina bagātā dzīve un darbība ir ārkārtīgi daudzpusīga un piesātināta ar radošu saturu. Viņš ir izcils bakterioloģis-imunoloģis, ļoti ievērojams zinātnieks-speciālists cilvēka uztura jautājumos, viņš ir mākslas darbu dziļš pazinējs un cienītājs, mūsu lielās Padomju Dzimtenes kvēls patriots. Neraugoties uz lielo gadu skaitu, prof. Dr. A. Kirhenšteins nam ir apbrīnojama enerģija, iniciatīva un ārkārtīgi lielas darba spējas. Ar savām plašajām un dziļajām zināšanām, ar savu izcilā zinātnieka un pedagoga ilggadīgo pieredzi viņš palīdz atrisināt mūsu zemē vissarežģītākās zinātniskās problēmas, palīdz audzināt padomju zinātnieku jauno paaugli.

Padomju valdība augstu novērtējusi prof. Dr. A. Kirhenšteina izcilos darba nopelnus Padomju Dzimtenē par godu: viņš apbalvots ar četriem Leņina ordeniem, Tēvijas kara I pakāpes ordeni un ar vairākiem medaļām.

Sakarā ar mūža 80. gadadienu padomju sabiedrība novēl visu dziļi cieņītajam un sirsnīgi mīlētajam profesoram doktoram Augustam Kirhenšteiņam dzīvot vēl ilgus gadus un gūt jaunus panākumus viņa ražajā darbā Padomju Dzimtenes, padomju tautas labā.

NOSAUKTS RAIŅA VĀRDĀ...

Uzņēmuma, kuģa vai saimniecības nosaukums nekad nav nejausa parādība. Kapitalistiskajā iekārtā, kur uzņēmumi pieder privatpersonām, tie bieži vien nosaukti īpašnieku vārdā, tvaikņus kristī par godu rēderu sievām, atšifrējot firmas izkārtni, var gūt priekšstatu par atsevišķo saimnieku iniciāliem. Padomju zemē, kur uzņēmumi pieder visai darba tautai, nosaukumu izvēle atspoguļo lielās sociālās pārmaiņas mūsu Dzimtenes dzīvē, tā izsaka strādnieku un zemnieku mīlestību uz Dzimtenes labākajiem ļaudīm: izcilajiem revolūcijas darbiniekiem, valstsvīriem un rakstniekiem...

Arī mūsu republikas darbaļaudis, pārdēvējot uzņēmumus un dibinot jaunus, pirmām kārtām gribējuši godināt tos cīnītājus, kas kaidinājuši padomju tautas vēsturiskās uzvaras Oktobra revolūcijā un Lielajā Tēvijas karā. Gandrīz katrā pilsētā sastopam Lēnina un Staļina vārdā nosauktus rūpniecības uzņēmumus, nav tāda rajona, kur neatrastos iemīļoto vadoņu vārdā nosauktu kolchozu. Un šāds nosaukums nekad nav tukša skaņa — tas iedvesmo darba darītājus cīņā par savu uzņēmuma markas godu, par produkcijas teicamu, lielā vārda cienīgu kvalitāti.

Latviešu tauta nav aizmirsusi arī savu revolucionāro rakstnieku Raiņu, kas visus spēkus veltījis cīņai par pamatiskās laimi. Pasaules jūras vago sarkankarogots kuģis ar Jāņa Raiņa vārdu uz priekšējā piķa; pa ceļiem trauc sarkankarogots māšins, kas ved valstij labību no republikas 44 Raiņa vārdā nosauktajiem kolchoziem, sarkanlem karogiem rotāt zālē sapulējušies jaunieši, kas šogad mācīsies Raiņa vārdā nosauktajā vakara vidusskolā, tekstilrūpniecības dabibnieki pašreiz pavada atvasaras dienas Rīgas Jūrmalas atpūtas namā «Rainis». Visās šajās vietās kūsā iedvesmas pilns jaunrades darbs, kas nodrošina mūsu dzīves nemitīgo augšupeju.

Aiz muguras palicis stabs ar uzrakstu «Lūkštes pilsētas robeža». Pa lielceļu, kas, vīdamies caur kalnaino apvidu, seko Daugavas kreisajam krastam, soļos virzās laucinieku ores. Tie ir kolchoznieki, kas ved pārdot rajona centrā darbaļaudim savus lauksaimniecības produktus. Bet šodien tie samērā nāz, jo tīrums patlaban pats karstākais darba laiks. Lūk, pretī nāk milzīgs siens vēzums. Uzvirpuļojot putekļu mākonī, pretī brauc smagā mašīna ar graudu maisiem — tā steidzas uz labības pieņemšanas punktu.

Telegrafa stabi sapīst vienā svitrā, veldojot gar ceļa malu nepārtrauktu žogu. Pa labi pavid gleznas ezers ar salīnām un nīdriem apaugšiem krastiem. Divas vientuļas meža pīles šūpojas sīkajos vīlīšos, mazā alrālā zvejnieki dodas aplūkot vadus. Skatīti uz kilometru stabiem arvien palielinās. Behrene, Talāks, liču ločiem vīdamies, ceļš ved telefā tad no gravas, gar stāvu nogāzi, atkal uz augšu. Rubene, Esam Aknīstes rajonā. Laukos, kas plesas gar abām lielceļa malām, strādā kolchoznieki: vienmērīgi rūco, savu sarežģīto darbu dara kombains, citā tīrumā nesen pļauts rudzus sakrauj paļūgos un ved uz kuļšanas punktu, slevietes plūc līnus, pusaudzī gāna lopus.

Tuvjāmies Tadenavai. Seit 1865. gadā pīdēzimis latviešu tautas lielais rakstnieks Jānis Raiņis, šeit viņš spēris pirmos soļus dzīvē. Godino: viņa piemīni, Aknīstes rajona Rubenes ciema kolchoznieki nosaukuši savu lauksaimniecības arteli Raiņa vārdā.

Netālu no cēla notiek būvdarbi. Piebraucot tuvāk, var saskatīt, ka sešdesmit metru garumā jau izveidoti nākamās kūts mūri. Turpat blakus pacelšies skābarības tornis.

— Te mēs novietosim 100 jauniņpu, — paskaidro kolchoza priekšsēdētājs Staņislavs Pudāns.

Viņš stāsta par elektriskām dzirdīšanas ierīcēm, par slaukšanas aparatiem, kas ievērojami palielinās izslau-

kumu, min konkrētus skaitļus. Kalmiņos, lauksaimniecības arteli «Nākotne», pašlaik ievieš elektrību, drīz arī Raiņa vārdā nosauktajā kolchozā iedegsies «Iljiča spuldzes».

Turpinot ceļu, iegrīzamiem kādreizējā muižas centrā. Arī te noris celtniecība. Šogad uzbūvētajā kļēti dienu un nakti bez pārtraukuma strādā kolchoza jaunā kalte, pašu spēkiem atjaunotas arī ūdens turbīnu dzirnavas. Agrāk latību veda uz 6 km attālo rūp-kombinātu, bet šā gada ražai kolchoza melderis Pīmans Nikitovs un viņa dēls Pēteris jau sagatavojuši savas dzirnavas.

Raiņa vārdā nosaukti arteļa kolchoznieki var lepoties ar daudzām sasniegumiem. Viņu būvbrigāde vasaras beigās uzcēlusi kļēģeļu cepli ar trim krāsnīm, kur vienā pagēmiens var kaltēt 72 000 kļēģeļu. Ceplja vadītājs Pauls Arndts nesen atgriezies no Čehoslovākijas, kur apmainījies pieredzē ar republikas labākajiem kļēģeļu ražotājiem. Rubenes ciemā māla javu izspiež caur četrstūrainu lentas presi, bet visā dzimūmā pēc čehinieku parauga tai pierīkoš automātisku nazi, kas sagriežis māla lentu vienmērīgās četrstūros. Jau tagad pašu ražotais kļēģelis kolchozam izmaksā par pusī mazāk nekā rūp-kombinātā pirktais. Atbrīvojas naudas līdzekļi citiem darbiem...

Un tādu daudz. Jau izstrādāts projekts un sagatavots laukums jaunās putnu kūts būvei. Šogad vien kolchozs saņēma 1750 inkubatora cāļu, par kuriem rūpējās putnkopes Kārķiņa, Ozoliņa un Korslete. Viņām tagad pilnīgas tiesības prasīt, lai kolchozs gādātu par modernām telpām vistu fermām.

Antona Virbuļa pirmās brigādes laukos šopavasar pirmo reizi pielietoja granulētu mēslojumu. Tagad 12 ha platībā izauguši mieži ar tik garām un kuplām vārpām, kādas līdz šim šai apvidū vēl nekad nav redzētas. Labi sokas darbi arī līnu audzētajiem, kas pagājušajā gadā kolchozam devuši 22 000 rubļu lielu naudas ienākumu no valstij nodotajiem līniem.

Raiņa vārdā nosauktajā lauksaimniecības artelī apvienojusies 269 darba spēji kolchoznieki. Kopā viņi pabeiguši vasarāju novākšanu un zemiņu sēju, kopā viņi tagad sāks novākt cukurbietes un kartupeļus. Kopā viņi veic jaunbūves darbus un kopā izpildīti arī tos dīžos uzdevumus, kuros mūsu lauksaimniecībai sprauz jaunais piegādes plāns. Viņi uzskata par savu goda pienākumu izvirzīt lielā Raiņa vārdā nosaukto kolektīvu komunisma cēlāju pirmajās rindās.

Beldzās pirmās maiņas darba cēliens rūpniecības VEF rūku cehā. Atbrīvojot vietu biedram, materiāla sagatavotājs Ivars Bražis vēlreiz uzmetā skatienu plāksnei, uz kuras atzīmē normu izpildi. Ailē teprēti viņa uzvārdam grieznojās skaitlis «250». Tas nozīmēja, ka Ivars Bražis bija izpildījis divārpus dienu uzdevumu.

Dušas telpās viņš sastapa citu ceha stachanovieti — slīpētāju Frici Graudu.

— Nu, kā? — vaicāja Bražis.

— Vaj palīdzība vajadzīga?

— Viss kārtībā, — atbildēja Grauds.

— Skriešu tagad vēlreiz izlasīt pēdējo nodalu.

Sī saruna, protams, valrs neattiecīgā uz nupat padarīto darbu. Pirmajā mīrkli pat šķita, ka tai nav nekāda sakara ar rūpniecību. Bet īstenībā tas tā nebija. Abi jaunieši vakaros mācās Rīgas Raiņa 8. strādnieku jaunatnes vidusskolas pēdējā klasē, un apdavinātais Ivars reizēm palīdz biedram sagatavot skolas uzdevumus. Viņi strādā, lai vārietu mācīties, un mācās, lai paplašinātu savas zināšanas un ar laiku varētu stāties atbildīgākos darba postēpos.

Skola, kur kādreiz mācījies Jānis Raiņis, tagad sniedz bezmaksas vidējo izglītību 500 strādājšiem jauniešiem, kas pēc darba beigām vēlas paņemt ro-

kās burtiņas un mācību grāmatas. Lūk, šogad skolā iestājusies Monta Šķipsna, kas 1947. gadā ģimenes apstākļu dēļ bija spiesta pārtraukt mācības Anri Barbiša vārdā nosauktajā vidusskolā.

Raiņa vidusskolas vēsturē bijuši arī tādi gadījumi, ka mātes ieradušās uz stundām bērnu pavadībā, ka skolnieki iebrāuc no Rīgas Jūrmalas un pat no attālās Siguldas vai Kēguma, Lielas ir padomju jaunatnes alkas pēc zināšanām, un partija, valdība devusi tai visas iespējas iegūt vidējo un augstāko izglītību. Šogad vien Raiņa vakara vidusskolā uzņemti gandrīz 300 jauniešu.

Daudzi pēc skolas beigšanas neapstājas pusceļā. Medicīniskā māsa Elvīna Kļeice, kas pavasarī beigusi Raiņa vidusskolu, tagad iestājusies Medicīnas institūtā. Nav šaubu, ka viņai būs pietiekami daudz enerģijas, lai arī studijas apvienotu ar darbu un gados kļūtu par labu ārstu. Kinotētra «Alna» mehanīķis Valdis Riekstiņš Raiņa skolā guvis pietiekamas zināšanas, lai godam izturētu visus iestāšanās pārbaudījumus LVU mehanikas fakultatē. Benita Kalniņa tagad gūst augstāku ķīmijas izglītību, citi strādnieku jaunatnes skolas absolventi mācās Pedagoģiskajā institūtā, Latvijas Lauksaimniecības akadēmijā vai citā augstākā mācību iestādē. Padomju iekārtā piepildījies vēl viens Jāņa Raiņa sapnis — darba jaunatnei plaši pavērti ceļi uz izglītību.

*

Muzejā, kas iekārtots Raiņa vasarnīcā Rīgas Jūrmalā, ieradusies ekskursantu grupa. Daži savā starpā šūnājas latviski, citi krieviski, dzirdama īgaunų un pat uzbeku valoda. Bet visi ar vienādi lielu interesi apskata izstādītās grāmatas, maketus, fotogrāfijas, zīmējumus un dzīvokļa iekārtu, visi interesējas par latviešu tautas lielā rakstnieka dzīvi un darbiem, par viņa cīņu darbaļaudžu labā. Par saviem iespaidiem šie ekskursanti izteicās muzeja atsauksmju grāmatā un parakstījās: «Atpūtas nama «Rainis» iemītnieki».

Sai atpūtas namā, kas atrodas skaistā vietā netālu no Avotu stacijas, katru vasaru atpūšas ap 1000 tekstilrūpniecības darbinieku. Te var sastapt ģimeņi no Smiltā salas un strādniekus no Krenholmas manufaktūras pie Narvas, Maskavas Tekstilrūpniecības instituta profesoru un Kurzemes manufaktūras audēju. Nesen atpūtas namā uzturējās mūsu zemes izcilais novators Staļina premijas laureāts inženieris Fjodors Kovaļovs. Pārējo kūrviesu aicināte, viņš iepazīstināja atpūtas nama iemītniekus ar savu metodi, apmainījās pieredzē ar Latvijas un citu republiku tekstilniekiem.

Jums nevajag gaidīt, — telca biedrs Kovaļovs, — kamēr inženieri sāks pētīt jūsu darba metodes. Dabieties pieredzē ar bēdriem, paši studējiet brīgažu un pat ceha darbu, mēģiniet tālāk izkopt racionālākos paņēmienus un ieviest tos visā rūpniecībā. Un arī ar to nav jāprobežojas. Interesējieties par citu uzņēmumu stachanovietu darba pieredzi. Jo vienādas ierices var izmantot dažādi. Tā mēs atklāsim jaunās iekšējās rezerves darba ražīguma celšanai...

Uzmanīgi klausās Staļina premijas laureāta vārdos Vilakas līnu fabrikas strādniece Emilija Bondere. «Juglas manufaktūras» maiņas meistars Emīls Gaļjevičs, Daugavpils līnu fabrikas direktors Jevgeņijs Ivanovs, «Sarkanās tekstilnieces» spolētāja Helena Poriete un visi pārējie, kas šeit pavada savu atvaļinājumu. Atkal viņi sejas redzama tā pati dziļā leinteresēība, kuru novērojām Raiņa muzejā. Un tieši šī mācīšanās kāre vislabāk raksturo padomju cilvēku, kas pat atpūtu spēj izbaudīt pa istam tikai tai, ja tā papildina viņa speciālās un vispārējās zināšanas.

E. Briedis

Kur vēl atrodami materiāli par J. Raiņu?

Nesen republikas presē lasījām interesanto un iepriecinošu ziņu, ka Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Valodas un literatūras institūts saņēmis no M. Gorkija vārdā nosauktā literatūras institūta Maskavā līdz šim vēl pilnībā nepublicētas J. Raiņa vēstules. Vērtīgais atradums dabīgi ierosina domu — vēl plašāk attīstīt materiālu vākšanu par J. Raiņu.

Kā zināms, J. Raiņis daudzus gadus desmitus rakstījis ar izcilēm latviešu komunistiem, bolševiku partijas darbiniekiem P. Stučku un P. Daugi, sarakstījis ar savu māsu D. Stučku, tāpat arī ar J. Jansonu-Braunu, J. Bērziņu, Ziemeli un daudziem citiem par svarī-

giem politiskiem, literatūras un mākslas jautājumiem.

Kā to liecina J. Raiņa sarakstīšanās ar J. Jansonu-Braunu, Tautas dziesnieks aktīvi piedalījies arī bolševistiskās pagrīdes presē, partijas laikrakstā «Cīņa», piesūtot izdevumam savus dzejoļus. Sajā virzienā būtu vēlcams rūpīgs materiālu apgušanas darbs. Daudz atmiņu, vēstulu tekstu un apcerējumu par Raiņu (autorī P. Dauge, D. Stučka u. c.) publicēti periodiskajos izdevumos, kas savā laikā latviešu valodā iznāca Maskavā.

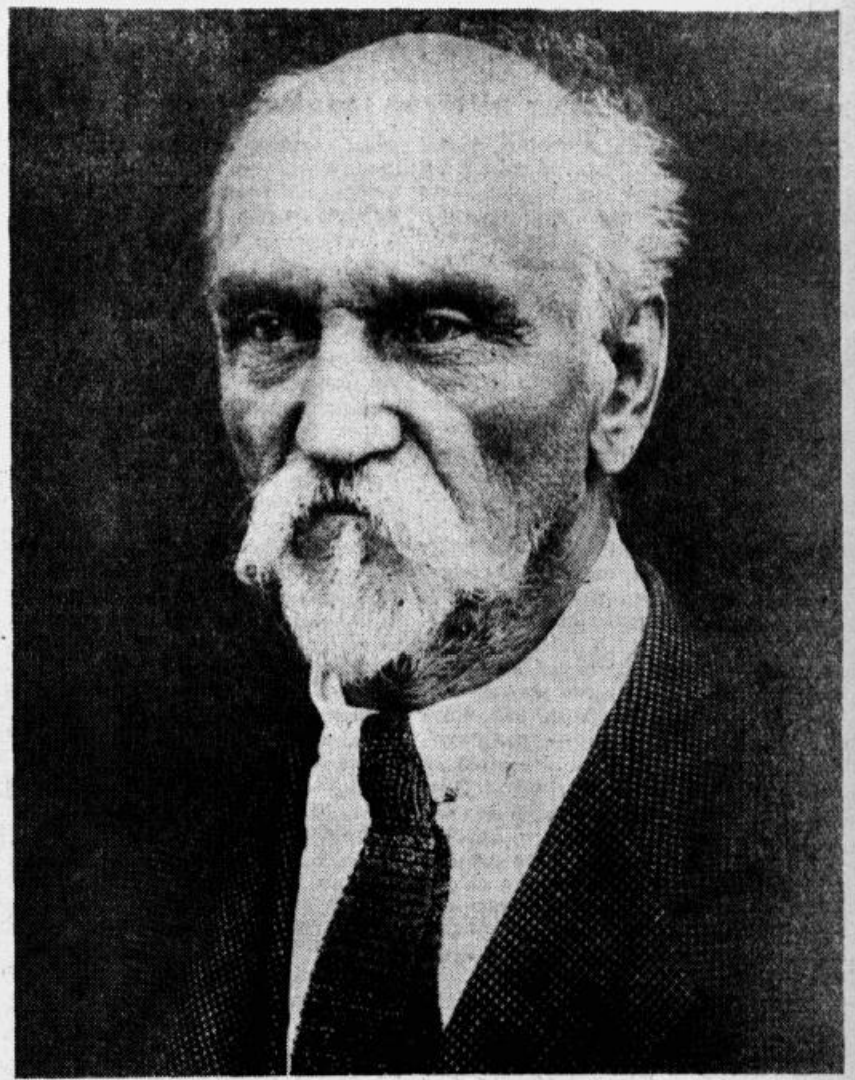
P. Dagues, P. Stučkas un daļēji arī J. Jansona-Brauna archivi atrodas Rīgas muzejā.

Kā vispār zināms, ar savu izlūku un kalpu palīdzību cara valdība vāca ziņas par Krievijas revolucionāriem, kas dzīvoja emigrācijā. Nav šaubu, ka arī par Raiņu šādi ziņojumi rakstīti. Kur tos atrast? Pirmā kārtā — cara patvaldības žandarmerijas archīvā.

Patlaban Padomju Latvijas literatūras kritikas un vēstures pārstāvj raksta plašākus apcerējumus par Raiņu, paredzēta Tautas dziesnieka darbu akadēmiskā izdevuma klajā laišana.

Tas vēl jo vairāk uzliek mums kopīgu uzdevumu — aktivizēt, vērst plašumā un dziļumā materiālu vākšanu par J. Raiņu.

J. Kļaviņš

J. RAINIS

Visas pasaules darba tautas dziesnieks

Raiņis sen valrs nav «vienīgi Latvijā», kā to gribēja buržuaziskie nacionalisti, dzejas novada pārstāvis. Varenais dziesnieks, kā Raiņi nosaucis Gorkijs, tagad dzīvo daudzās tautās un valodās. Viņš kļuvis par visu padomju tautu, tautas demokrātijas zemju, visas «Ielākās dzimtenes», par kuru Raiņis sapņoja, dzīvs būdams, iemīļoto dzejnieku.

So dzimteni Raiņis bija iecerējis kā tautu draudzības un brīva kolektīva darba nākotnes valsti:

Mēs viņu celšim no brālības,
No visām tautām un mēlēm un krāsām
— — — — —
Ar visām raisītām rokām un galvām
Vienotā darbā.
(«Lielākā dzimtene»)

«Jūs, Ivan Christoforovič, — rakstīja 1925. gadā Raiņim, aicinot viņu uz socialistisko Dzimteni, Pievolgas krievu strādnieku un skolotāju, — savus dzejoļus veltījuši mazajai latviešu tautai, bet ar to tomēr nepietiek, — tie ir ikvienas tautas simboli, kura meklē ceļus uz cilvēces labāku dzīvi, tie ir — pagātnes atskapas, tagadnes īstenība un nākotnes laikmeta stari... Mēs gribam, lai Jūs būtu un paliktu mūsu dzimdonis un mūsu dzejnieks.»

Raiņa daiļdarbi tulkti vairāk nekā trīsdesmit valodās.

Maskavas, Ukrainas, Baltkrievijas, Lietuvas un citās padomju republikās izrādā Raiņa lūgas. «Pūt, vējiņ!» izrādā uz Maskavas, Jvovas, Gorkijas, Vilņas, Novosibirskas, Barnaulas, Astrachanas, Arhangelskas, Orlas, Kirovas un daudzu citu, pavisam 22 pilsētu skatuvēm ārpus mūsu republikas robežām.

Recenzijā par Gorkija vārdā nosauktā Krasnodaras Dramas teatra iestudētās lūgas «Pūt, vējiņ!» viesizrādēm Charkovā laikraksts «Krasnoje Znamja» rakstīja: «Par nabaga meitenīti, bārenīti Barbu, par viņas beztiesīgo dzīvi stāsta savā lūgā «Pūt, vējiņ!» lielais latviešu dzejnieks J. Raiņis. «Pūt, vējiņ!» — valdzinoša poema par mīlu un draudzību, par cieņu pret cilvēku un darbu, par tirām un skaistām attiecībām starp cilvēkiem. Luga uzrakstīta lieliskā dzejā. Tajā tik daudz dzīves, dzejas, sirsnības, taisnības, ka, neraugoties uz trāģisko noslēgumu, skatītāji uzņem to optimistiski, kā nekad nemirstošu tautas dziedājumu. Krasnodaras teatra un, īpaši, režisora G. Moisejeva nopelns, ka viņi pratuši iedziļināties lūgas tekstā, saskatījuši tajā ne vien saistošu sižetu un interesantu dramatisku izveidojumu, bet arī patīkamu dziesmu par latviešu tautas dzīvi. Režisors devis skatītājam ne tikai lūgas dzejskumu un skaistumu, bet arī dziļi atklājis tās pamatjēgu, parādoti Barbas, Ulda, Ortas, Gatina tēlos lat-

viešu tautas iekšējo skaidrību, prātu, virišķību un nesalauzamo spēku. Luga šis spēks iemiesots vispārīgā droširdīgā un virišķīgā jaunekļa Ulda tēlā...

Tālajā Pekinā un vairākās citās Ķīnas Tautas Republikas pilsētās ar labām sekmēm izrādīja filmu «Rainis», kas dublēja ķīniešu valodā. Ķīnas laikraksti ziņoja, ka ķīniešu valodā pārtulkotas vairākas Raiņa dzejas. Tjandzīņas laikrakstā «Tjandzīņžibao» publicētajā recenzijā atzīmēts:

«Filma «Rainis» rāda, ka istam dzejniekam jāizjūt laikmeta pulss, ka tam jāatsaucas uz visām tautas prasībām, uz visu, kas savijpo tautu... Taisnī šajā ziņā, šādā izpratnē filma «Rainis» un tās varonis sniedz mums dzejnieka revolucionāra skatu paraugu... Raiņa dzīve nesaraulami salstīta ar latviešu tautas atbrīvošanas cīņu. Raiņa dzīve — dzejnieka un karveivja dzīve. Mums no Raiņa jāmacās viņa bezgalīgā dzimtenes, savas tautas mīlestība. Mums sevi jāaudzina tās pats neplekāpīgs cīņas gars, tādas pašas augstas morāliskās īpašības, kādas piemīt šim izcilajam cilvēkam...»

Aizpērn atklāto Raiņa memoriālo muzeju Majoros apmeklējusi vairāki desmiti tūkstošu dzejnieka cienītāju no dažādām mūsu Dzimtenes un pasaules malām. Muzeja reģistrācijas grāmatā parakstījušies un atstājuši savas atsauksmes Tālo Austrumu jūrnīekļ, Aizpolārijā apgabala pionieri, Ivanovas tekstilnieki, Maskavas zinātnieki, Ukrainas rakstnieki un skolotāji, Spānijas revolucionārie cīnītāji. Nesen Raiņa vasarnīcā viesojās Zojas Kosmodemjanskas māte, Čehoslovākijas republikas tautas rakstniece Marija Maļerova un daudzi citi Raiņa draugi pat no Kubas, Tokijas un Romas.

«Padomju cilvēki uzskata, — saka biedrs Staļins, — ka katrai nacijai, vienai, lielai vai mazai, ir savas kvalitatīvas īpašības, sava specifika, kas pieder tikai tai un kuras nav citām nacijām. Šīs īpašības ir tā bagātība, ko kopējā pasaules kultūras dārgumu krātuvē īenes katra nacija, papildinot to, padarot to bagātāku.»

Raiņa literārais mantojums ir tas nenovērtējamais ieguldījums, ko progresīvajai pasaules kultūrai, varenās padomju socialistiskās valsts kultūrai devusi mazā latviešu socialistiskā nacija.

«Latviešu rakstniecībai, — norāda Andrejs Upīts, kas daudzus savos kritiskajos darbos atklājis Raiņa vareno nozīmi latviešu tautas literatūrā, revolucionarajā kustībā un kultūrā, — ir tiesības būt lepni, ka viņa par savējo var saukt vienu no vislielākajiem pasaules darba tautas dzejniekiem.»

So vārdus patiesīgums ar katru gadu iegūst lielāku nozīmi.

E. Vanags

ARCHITEKTA PIEZĪMES

1. Par pilsētas izdalošanu

Pilsētām, tāpat kā grāmatām, katrai ir sava liktenis. Vienas dzimst, lai traģiski beigtu savu pastāvēšanu, otras strauji uzplaukst, pēc tam pazaudē sākotnējo spožumu un nozūd no vēstures skatuves. Trešās gadsimtu skatījumā patur savu nozīmi un, pārceļoties visus likteņa pārbaudījumus, kļūst vēl krāsnākas un lielākas.

Tāpat kā Maskava, Ļeņingrada un Kijeva, arī Rīga pieskaitāma tai slavenajai pilsētu pleiadei, kuru vēsturei aizsācī cauri varonīgā revolūcionāra cīņā un cildens patoss. Šo pilsētu vēsturei kā spoguļi var redzēt valsti un tautu — krievu, ukraiņu un latviešu — vēsturi.

Par Rīgu bez pārspēlējuma var teikt, ka tai ir viena no vadošajām vietām Padomju Savienības skaistāko pilsētu vidū, ar savu gleznainu individualizētu seju.

Runājot par Rīgu, nevar atstāt nepieminētas tās pastāvošās skaistās tradīcijas un ledzīvotāju vidū iesakņojušos tēlamos ieradumus — pastāvīgās rūpes un gādību par to, lai vienmēr priekšzīmīgā kārtībā būtu namu fasādes, ielu segums un ietves, kā arī apstādījumi, dārzi un parki — darblaužu iemīļotās atpūtas vietas un rotaļvietas bērniem, mīlestības un cieņas pilno izturēšanos pret daudzajiem ēdnātnes pieminekļiem un monumentiem, kā arī līpziņu bagātību, kas izdalo pilsētu.

Rīgas dzīvojamā namu un sabiedrisko celtnu arhitektūrā spilgti izteikta dažādu stilu un laikmetu ietekmes. Tajā ir ne mazums ēku, kas uzceltas šī gadsimta sākumā tā sauktajā «modernajā» stilā, un arī tādu māju, pēc kuru fasādēm nav nosakāma to piederība kaut kādam stilam. Taču savā lielumā lielāka vairākumā namu fasādēm ir visai pievilcīga izskats.

Lielā nozīmē pilsētas ārējā izskats ir namu krāsojumam, galvenokārt fasāžu krāsai. Atkarībā no krāsojuma pilsēta, tās ielas, maģistrales vai laukumi var izskatīties gan kā svētku rotā tērpti, gan arī pelēki un vienkārši.

Taču tieši šīm jautājumiem pēdējos gados veltīts ļoti maz uzmanības, un fasāžu krāsošanai ir gadijuma raksturs. Pat republikas galvaspilsētas galvenajām maģistralēm nav paredzēti noteikti krāsojumi nedz jau esošajiem namiem, nedz jaunceljamajām ēkām.

Parasti namu fasādes atsevišķi un

uzpūš, sagaidot revolucionāros svētkus, taču bieži vien to izdara pilnīgi nepielāgāmā veidā. Krāsas izvēle ir ārkārtīgi trūcīga, lielam lielā pārsvarā sastopama brūnā, sarkanā un pelēkā krāsa. Ar tām tad, turklāt dažkārt netīros toņos, hokrāso namu cokoļus un pirmos stāvus, logu rāmjus, ieejas durvis, jumtus, vārtus, sētas, ūdensnoteku caurules, ārējās palodzes un dārzus. Reizēm ar šīm krāsām visā pilnībā pārklāj vienstāvu un divstāvu koka mājas. Tās izmanto pat no dabiskiem akmeņiem — granīta un kaļķakmens — izgatavotu priekšmetu, piemēram, ārējā pārklājuma plāksņu, postamentu un aku virszemes daļu krāsošanai.

Ēku atsevišķu daļu krāsošanu veic bez jebkādas pieskaņošanās visas ēkas krāsojumam, nerēķinoties ar tā raksturu un kolorītu, turklāt svaigais krāsojums bieži vien izskatās kā netīrs plankums uz gaiša fona. Pat vēl vairāk — krāsošanu bieži vien veic, neizdarot fasāžu remontu, atstājot neizlabotu apbrīzīgu apmetumu, apdauzītas dzegas un apdrupušos skulpturālos izrotājumus, norautās ūdensnoteku caurules utt.

Jāsadūras ar gadijumiem, kad, remontējot tirdzniecības uzņēmumiem ierādītās telpas, fasādes daļu pie tām nokrāso tonī, kam nav nekā kopīga ar visas ēkas krāsojumu. Vajag paleties kaut vai tikai pa Ļeņina, Kirova un Valdemāra ielu, vērīgi apskatot namu fasādes un to krāsojumu, lai pārliecinātos, cik dibināts ir nupat norādītais.

Tas viss tā notiek vienīgi tāpēc, ka uz fasāžu krāsošanu sākuši raudzīties kā uz pavisam mazsvarīgu lietu un to uztic nevis māksliniekiem un arhitektiem, bet gan gadijuma cilvēkiem, kas veic šo darbu bez mīlestības, bez vajadzīgās prasmes.

Namū pārvaldes saņem no viena un tā paša avota vienas un tās pašas krāsas. Izpildot saņemtos rīkojumus, to darbinieki izkremo fasādes, bieži vien pat neapzinādāties to.

Arhitektiem un māksliniekiem laiks likt atskanēt savai protesta balsij pret šo no pirmā acu uzmetiena šķietamo «tikumu», bet pilsētas galvenajam arhitektam un Labietību pārvaldei jāpārnem savas rokas, jāpatur savā ziņā mūsu skaistās pilsētas ārējā izskata izdalošana ar krāsojuma palīdzību, un šis darbs jāveic saskaņā ar noteiktu plānu.

2. Par mākslas rūpniecības jaunām nozarēm

Padomju Latvijā jau kopš seniem laikiem plaši attīstījusies daljamatniecība, dažādi lietiskās mākslas veidi un mākslas rūpniecības nozares. Tās mākslinieki un meistari, kā arī viņu izstrādājumi ieguvuši lielu slavu tālu ārpus republikas robežām.

Pieprasījums pēc šīm izstrādājumiem — mākslinieciski darinātām mēbeļiem, kokgrīzumiem, iekrāsotajām, audraba un dzintara rotas lietām, audumiem, ādas izstrādājumiem, metalakumiem u. c. sevišķi pieaudzis pēc Latvijas iestāšanās divās Padomju Savienības brālīgo republiku saimē. Padomju varas laikā ievērojami izmainījusies patērētāju prasības, un līdz ar to zināmā mērā mainījusies arī mākslas rūpniecības produkcijas tematika: daudzās nozarēs nacionālajā formā ietverts socialistiskais saturs.

Nesen Padomju Latvijas arhitektu, mākslinieku un meistaru pūlīgu rezultātā ar brālīgās krievu tautas mākslinieku un arhitektu palīdzību atjaunota un sākusī strauji augšupeju vitražu māksla, kas kādreiz Latvijā bija plaši izplatīta.

Taču visumā jaunu mākslas rūpniecības nozaru izplatīšanās un nostiprināšanās republikā noris samērā gausi. Daljamatniecības un mākslas rūpniecības veidošanos un attīstību zināmā mērā nosaka tādi faktori kā izejvielas un darba rokas, ekonomiskie apstākļi, etnogrāfiskās īpatnības utt.

Socialistiskās plānsaimniecības apstākļos jaunu mākslas rūpniecības nozaru un jaunu izstrādājumu veidu ieviešanu nedrīkst limitēt ar obligātu vietējo izejvielu un materiālu pielietojšanu. Mūsu republikā monumentālu tēlniecības darbu radīšanai lietota bronza (V. I. Ļeņina piemineklis Rīgā), betons (V. I. Ļeņina piemineklis Jelgavā) un dabiskais akmens (granīta piemineklis Jānim Fabriciusam). Bronzu ļoti labi iespējams likt lietā sevišķi nozīmīgu monumentu radīšanai; betons ir rupjš materiāls fakturas ziņā; granīts jāveid no citurienes, jo vietējās savas struktūras dēļ ir grūti apstrādājams. Kas attiecas uz ēģunu un nerūsējošo tēraudu, tad šie materiāli Padomju Latvijā vēl nav ieguvuši pienācīgu atzīšanu. Rīgā un pārējās republikas pilsētās var gan ieraudzīt diezgan daudz

māksliniecisku ēģunu lējumu — žogu, vārtu, vārtīgu, margu, kā arī kalumu, ko darinājuši veci prasmīgi meistari, taču pašlaik šī nozare atstāta novārtā. Izstrādājumi no nerūsējošā tērauda, šā samērā pavisam jauna materiāla, republikā nav sastopami ne monumentālo, ne kamermākslas darbu vidū.

Viena no republikas Mākslas lietu pārvaldes Mākslinieciskās padomes sēdēm, apspriežot tēlnieka Zariņa darināto Jānim Fabriciusam Ventspilī celamā pieminekļa modeli, tika iesniegts priekšlikums aizstāt granītu ar ēģunlējumu, ar ko kļuvis slaveni Kasijas meistari Uralos. Tam, kas ir lasījis Paveļa Bažova stāstu «Ēģuna vecmāmiņa» viņa grāmatā «Malachita šķirstiņš», ir labi zināms, kādu popularitāti un ievērtību izpelnījušies izdardzināto Kasijas meistaru ēģunlējumi.

Ieviest arī Latvijā māksliniecisko metaliešanu, izmantojot kā materiālu ēģunu un nerūsējošo tēraudu, sākot ar mazas formas darbiem un beidzot ar monumentālās skulptūras veidojumiem, ir vajadzīgs un, manuprāt, ne pārāk grūts pasākums. Tas apstāklis, ka uz vietas nav atrodamas nepieciešamās izejvielas, nedrīkst šeit kļūt par šķēršli, bet mākslinieki un meistari, tiecami amata pratēji «ar zelta rokām», vēl ir atrodamī vecākās paaudzes pārstāvu vidū, viņu saimi iespējams ātrā laikā papildināt, apmācot jaunatni, kas tiecas pēc visa jaunā un skaistā.

«Mūsu lējumi, — saka Bažovs, — droši vien visā pasaulē atšķiras no citiem... Kur te bija galvenais punkts, pateikt nemāku. Vieni saka — šejienes ēģuns īpaši, tikai, manuprāt, ēģuns paliek ēģuns, bet rokas — rokas. To nekādā ziņā nedrīkst atzīmēt.»

Jau pēc tam, kad šis raksts bija uzrakstīts, pienāca laikraksta «Sovetskoe Iskustvo» kārtējais numurs ar korespondenci par Kasijas māksliniecisko ēģunlējumu meistaru darinājumiem un fotoattēlu, kurā parādīti vecākie metaliešanas un metalizācijas meistari. Šis materiāls vēl vairāk nostiprināja pārliecību, ka arī Padomju Latvijā var palielināt mākslas rūpniecības nozaru skaitu.

Arhitekts I. Mituchins

Lastaja vēstules

Vairāk rūpības un radošas sadarbības!

Skolās sācies jaunais mācību gads. Bērni ienāk gaīšajās skolā ēkās, kur viņus sagaida skolotāju rūpes un padomju varas gādība. Ir radīti visi apstākļi bērnu un jaunatnes sekmīgam darbam. Ar lielu prieku un interesi skolnieki ver vaļā jaunās mācību grāmatas. Kā visās republikās, arī Latvijā Valsts izdevniecība šogad laidusi klajā skolu vajadzībām tuvu pie 80 nosaukumu grāmatu. To vidū ir vairākas pašiem mazākajiem, kas tikko sak savas izglītības gaitas.

Abeces un pirmo klašu lasāmo un valodas mācības grāmatu būtiska, nepaņemama sastāvdaļa ir to mākslinieciskais iekārtojums, ilustratīvais materiāls, kas papildina un tuvāk pakaldrd attiecīgo lasāmo vielu, veicina bērna iztēli.

Kā šos uzdevumus veic šogad izdotās divas grāmatas: Z. Lubānietes, L. Bērziņas un L. Vuškaines «Abece» (I. klasei) un L. Spunkas «Latviešu valodas mācība» (skolām ar krievu mācības valodu II un III klasei), kurās telpas ziņā gandrīz pusi aizņem ilustratīvais materiāls?

Ja L. Spunkas grāmatā ilustrācijas visumā atbilst prasībām kā no mākslinieciskā, tā arī pedagogiskā viedokļa (tajā skaidri, dzīvi, izteiksmīgi zīmējumi, kas veidoti ciešā sakarā ar tekstiem), tad to nevar teikt par jaunizdotu «Abeci». Tā domāta galvenokārt pirmsskolas (6—8 g.) vai arī pirmās klases bērniem. Tāpēc abeces ilustrācijām vispirms jābūt skaidrām, labi saprotamām, vienkāršām, dzīvām un izteiksmīgām.

Mākslinieki, kas zīmējuši ilustrācijas šai abecē, daudzus gadījumus par visām šīm prasībām nav domājuši. Tā kā ilustrācijām ir vairāki autori, to stils uzkrītoši atšķirīgs. Vairākas ilustrācijas iznākušas bālas, bez līniju asuma, neskaidras, pat netīras, piemēram, klases skats (4. lpp.), istabas skats (5. lpp.), gānāmpulks (16. lpp.), labības kombains (13. lpp.). Tātad jānorāda arī uz tipogrāfijas vainu. Daži zīmējumi parāk pieblīvoti cilvēku figurām, citos redzami priekšmeti un darba mašīnas tuvak neparāda viņu uzdevumu. 24. lappusē tekstā minēti līni, acīm redzot arī zīmējumā vajadzētu būt attēlotai līnu plūksnai, bet redzam mašīnu, kas drīzāk gan atgādina labības kombainu.

Bez vajadzīgās rūpības un individuāla raksturojuma mākslinieki zīmējuši cilvēku figūras, piemēram, meitene mežā (15. lpp.), bērni upmalā (40. lpp.), bērni rotaļojas (17. lpp.), kur meitene redzama tik nedzīva, ka līdzinās lellei. Zīmējumā 81. lpp. visiem klasesbērniem sejas vienāds mākslīgs izbrīns, vidējai meitenei pavisam nedabīgs roku žests. Šāds piemērs varētu minēt vēl un vēl.

Ilustrācijām abecē jāapgaismo teksts, jāierosina «mazo lasītāju iztēle. To neapnāk parka atēlojums 70. lpp., jo tekstā minēti krūmi un koki, bet mākslinieks krūmus nav pratis uzziņēt.

Viena no pamatprasībām ir arī tā, lai abeces ilustrācijas būtu tehniski, būtiski un pedagogiski pareizas. Bet zīmējumā 72. lpp. meitene nepareizi tur spalvaskātu, zīmējumu ciklā 8. lpp., kurā attēlota skolēna darba diena, eizmirsts fizikulas moments no rīta.

Tādējādi jaunizdotā abece, kas satur ziņā ir vērtīgs palīgs skolotājiem un līdzeklis bērniem valodas apgušanā, mākslinieciskā ziņā bērnam nesniedz vajadzīgo ne valodas attīstībā, ne arī bērna iztēles veicināšanā. Lielis trūkums ir arī tas, ka ilustrācijas nav krāsainas.

Kā tas varēja rasties? Vispirms acīm redzot tāpēc, ka mākslinieki strādājuši steigā un bez pietiekamas rūpības, nav sadarbojušies ar pedagogiem. Trūkumu cēlonis meklējams arī tai apstākli, ka Latvijā Padomju mākslinieku savienība, īpaši tās grafiku sekcija, maz vērības veltī mācību grāmatu ilustratoru darbam.

Viss tas liek secināt, ka turpmāk Izdevniecībai kopā ar Latvijas PSR Izglītības ministriju un Mākslinieku savienību jāorganizē mācības grāmatu ilustratīvā materiāla sabiedriska apspriešana, jāveic sistematisks, radošs darbs ar grāmatu ilustratoriem, jāorganizē regulāras pārrunas un pieredzes apmaiņas apspriedes, lai skolas saņemtu saturu un mākslinieciskās apdares ziņā pilnvērtīgas mācību grāmatas.

A. Kalniņš,
Rīgas 5. septiņgadīgās skolas
direktors
P. Zelle,
žurnālists

Ziemas koncertsezonu sagaidot

Kārtējā simfoniskajā koncertā LPSR Radiokomitejas simfoniskais orķestris dirigenta Leonida Vignera vadībā atskaņoja Beethovena V simfoniju. Padomju klausītāji pazīst un mīl šo genialo kompozīciju, saklausdami Beethovena cīņu un uzvaru skaņās mūsdienu dzīvei tuvas tēlas. Ar prieku jākonstatē, ka Radiokomitejas muzikā disciplinētā spēle palīdzēja klausītājiem pilnībā izsekot Beethovena filozofiskajām domām, kas cauri simfonijas četrām daļām noved pie pārliecības, ka nav tādu «liktenīgu» šķēršļu, kurus silvēce nespētu pārvarēt.

Kaut arī simfonijas izpildījums visumā bija labs, nedrīkstam samierināties ar domu, ka šo pasaulslaveno Beethovena skaņdarbu mūsu pašu spēkiem nebūtu iespējams sniegt vēl labākā atskaņojumā. Simfonijas saturu diriģents būtu atsedzis spilgtāk, izstrādājot ritmiskā ziņā asāku pirmo daļu, veidojot dzīvāku tempā trešo daļu, tāpat arī nedaudz spraigāk liekot skanēt simfonijas gaīšajam finālam.

Tiešams bija Sostakoviča oratorijas «Dziesma par mežiem» atskaņojums, ko veica simfoniskais orķestris kopā ar Radiokomitejas un LPSR Valsts kori (kormeistari LPSR Nopelniem bagātē mākslinieki T. Kalniņš un J. Ozoliņš). O. Petrovska veiktie oratorijas solo posmi klausītājus apmierināja, H. Ozoliņa priekšnesumā šoreiz neiederējās arīšķīgā patetika, griebejas dzirdēt vairāk sīrenības.

Šis koncerts noslēdza vasaras sezonu. Sākas jauns posms LPSR Valsts Filharmonijas darbā. Mākslinieciskā padome jau ir sastādījusi ziemas koncertu sezonas plānu, kas ļauj cerēt, ka blakus krievu klasiku, jo sevišķi Čaikovska, kompozīcijām dzirdēsīm arī virkni Rīgā reti atskaņotu Rietumeiropas komponistu darbu (Sopena klavieru koncerts e mollā, Dvoržaka IV simfonija, Bramsa II simfonija, Lita «Himna darbam», Strausa «Tils Pīcespiegēlis» u. c.). Izcilā vieta ierādīta padomju autoru daiļradei. Se kopā ar labākajiem latviešu padomju komponistu sacerējumiem paredzēts atskaņot Prokofjeva, Sostakoviča, Taktakišvili, Hačaturjana, Kara-Karajeva, Mačavariani un citu komponistu skaņdarbus. Nodomi ir labi, taču ne viss plānā paredzētais šimbrīžam ir viegli realizējams. Līdzekļi, kādi asīgnēti

LPSR Valsts nošu bibliotēkai nošu legādei, tāpat arī materiālās grūtības, ar kādām jāsadūras Valsts Filharmonijai, organizējot orķestra balsu izrakstīšanu, atņem iespēju Rīgā atskaņot daudz labu un nozīmīgu skaņdarbu (galvenokārt jaunākās padomju kompozīcijas). Sāds stāvoklis ir neciešams. LPSR Mākslas lietu pārvaldei visdrīzākajā laikā jāpalīdz atrisināt visas grūtības, kas traucē padarīt bagātāku mūsu republikas galvaspilsētas muzikas dzīvi.

Jānovēl, lai jaunajā sezonā Valsts Filharmonijai, cīnoties par sava darba uzlabošanu, izdotos atrisināt visus sasāpējušos jautājumus. Jo sevišķi atrisinājumu gaida jautājums par latviešu tautas dziesmu un deju ansambli. Līekas, nav nevienas padomju republikas, kurai nebūtu labi organizēta tautas instrumentu orķestra, dziedātāju un dejojāju — kolektīva, kas spēj iepazīstināt visu Padomju Dzimteni ar attiecīgās tautas mākslu. Ne mazums šos kolektīvus esam skatījušies un klausījušies Rīgā, sāpīgi izjūtot latviešu tautas muzikas un deju propagandētāju vajumu. Vai gan var uzskatīt, ka republikas tautas dejas mākslu spēj pienācīgi pārstāvēt kolektīvs, kas sastāv no pieciem pāriem? Vai gan baidot nebūtu laiks paplašināt orķestra sastāvu, pie ansambļa izveidot kori, papildināt kolektīva māksliniecisko vadību ar baletmeistaru, režisoru, iegādāt jaunus tērpus, pasūtīt oriģinālpertuuru Komponistu savienībā utt.?

Jāpiebilst, ka Valsts Filharmonijas vadība jau vairākus gadus pirms gada saskatījusi šos trūkumus, ziņojusi par tiem vadošajām mākslas dzīves organizācijām, bet palikuši bez atbildes, bez atbalsta. Bet atbalsts ir nepieciešams jo sevišķi tāpēc, ka paredzēta latviešu padomju literatūras un mākslas dekade Maskavā. Vai tiešām uz dekadi dosimies bez sava tautas dziesmu un deju ansambļa? Klausītāji ir dzīli pārliecināti, ka gaidāmā ziemas koncertu sezona būs bagāta jauniem mākslas iespaidiem un ka Mākslas lietu pārvalde kopā ar Valsts Filharmoniju un pārējām muzikas dzīves organizācijām iestādēm darīs visu, lai jau tuvākajā laikā būtu iespējams novērst visus šķēršļus, kas kavē republikas muzikas dzīves tālāko uzplaukumu.

O. Gravitis

Kinožurnāls «Padomju Latvija»

Ar pirmo dienu uz Rīgas kinoteātru ekrāniem tiks demonstrēts kinožurnāls «Padomju Latvija» 34. numurs (Rīgas Mākslas un kinokolektīvu filmu kinostudijas rādījums. Režisore I. Mass. Redaktors I. Plotnieks. Skaņu operatore S. Tregulova).

Pirmāis sižets «Par godu partijas 19. kongresam» (operatore I. Mass) stāsta par rūpniecību «VEF» kā socialistiskās sacensības iniciatori par godu partijas 19. kongresam. Sagaidot kongresu, montāžas cehs sācis jauna 13 spuldžu radiouztvērēja «Miers» masveida ražošanu. Uz ekrāna redzam jauno tehniski augstvērtīgo produkciju un ceha labākos ļaudis.

Ar notikumiem mūsu republikas kolchozu laukos skatītājus iepazīstina sižets «Ziemāju sēja» (operators M. Rudzītis). Te rādīts, kā Dobeles rajona lauksaimniecības artelis «Nākotne» ar mehānizatoru palīdzību lai-

kā un augstā agrotehniskā līmenī veic ziemāju sēju.

«Republikas labākās audējas». Isais kinoportrets parāda tekstilfabrikas «Merino» strādnieces Kristīni Brenci un Tatjanu Kondratjevu, kurām piešķirts Latvijas PSR labākās audējas goda nosaukums.

Ar izcilā padomju gleznotāja V. Svaroga darbu izstādi iepazīstina žurnāla ceturtais sižets. Operatore I. Mass labi pratusi uzņemt ne tikai izstādes vispārējos plānus un mākslinieka gleznas, bet arī formātā nelielos akvareļus. Diktora teksts raksturo V. Svaroga daiļrades tematiku un uzsver tās ciešo sakarus ar krievu realistiskās mākslas tradīcijām.

Nobeigumā rādīta «PSRS kauša izcīņa futbolā» (operatori I. Mass un A. Gribermanis), kas norisinājās Rīgā starp «Daugavas» un Ļeņingradas «Dinamo» vienībām.

JAUNAS GRĀMATAS

Latvijas Valsts izdevniecības apgādā iznākušas šādas jaunas grāmatas:

Politiskā literatūra
Grozīto partijas Statutu teksts. 32 lpp., Rbļ. 0,30.

A. Kosulņikovs, KSDSP trešais kongress. 192 lpp., Rbļ. 1,90.

B. Gavrilovs — VK(b)P XVIII kongress. 168 lpp., Rbļ. 1,70.

Partijas XIX kongresa direktīvas par PSRS attīstības projekta pieņemšanu 1951. līdz 1955. gadam. 32 lpp., Rbļ. 0,30.

Daiļliteratūra un literatūras zinātne
Vilis Lācis. Uz jauno krastu. Romans. 616 lpp., Rbļ. 13,30.

Jānis Niedre. Latviešu literatūra I. 276 lpp., Rbļ. 8,—.

Emīls Zolā. Zerniņais. 416 lpp., Rbļ. 7,70.

Mācību grāmatas

N. Baranskis. PSRS ekonomiskā ģeogrāfija. Mācības grāmata vidusskolu 8.—9. kl. 400 lpp., Rbļ. 6,—.

Prof. Gruzinskā, doc. E. Cerkasa. Angļu valodas gramatika vidusskolām. 236 lpp., Rbļ. 2,50.

I. Brakovska, K. Firere, O. Kost-

luka. Lasāmā grāmata 5. un 6. klasei. Skolām ar krievu mācību valodu. 276 lpp., Rbļ. 2,50.

N. Bergmane un M. Petrenko. Deutsch. Vācu valodas mācības grāmata vidusskolas VII klasei. 168 lpp., Rbļ. 2,—.

N. Bergmane, M. Natanzone. Vācu valodas gramatika. Mācības grāmata vidusskolu 8.—10. kl. 244 lpp., Rbļ. 2,70.

Lauksaimniecības literatūra

R. Sniedze. Organiskie mēslošanas līdzekļi, to uzkrāšana un izlietošana. 88 lpp., Rbļ. 1,50.

Zinātniskā literatūra

V. Meņšagins un Z. Višinska. Padomju kriminālitiesības. 368 lpp., Rbļ. 8,55.

Prof. A. Rjabkovs. Elektriskie tīkli. 420 lpp., 2,500 eks., Rbļ. 9,55.

A. Pogumirskis un B. Kaverins. Darba rasējums (Populārā zinātniskā bibliotēka). 60 lpp., Rbļ. 0,95.

P. Jakobsons. Cilvēka ēde un kraupis — ādas sēnīšu slimības. 20 lpp., Rbļ. 0,12.

DAŽI SECINĀJUMI

Par bērnu un jaunatnes literatūras 1952. gada konkursa rezultātiem

Nav šaubu, ka ikviens bērnu un jaunatnes literatūras konkurss, kas mūsu republikā kļuvis jau par tradīciju, izvērtas par nozīmīgu notikumu latviešu padomju literatūras dzīvē. Konkurss noslēdzoties, izdevniecības, žurnālu un laikrakstu redakcijas un, galvenais, lasītāji arvien saņemusi jaunus darbus. Šie konkursi mūsu literatūras laukā arvien ievadijuši arī jaunus autorus.

Arī šā gada vasarā notikušais konkurss noslēdzies ar pieciem godalgotiem darbiem un sešpadsmit citiem, kas peina ievēribu, lai gan pie tiem autoriem vēl jāturpina strādāt.

Bruno Sauliņa poema «Vienpadsmit neaizmirstamie» stāsta par vienpadsmit Valmieras varoņiem komjauniešiem un būs vērtīgs ieguldījums latviešu padomju dzejas krātuvē. Patikami atzīmēt, ka šī darba autors ar katru jaunu konkursu progresē, viņa jaunā poema gan idejiski, gan arī mākslinieciski ir krietni vērtīgāka par agrāk godalgoto («Draugu pulkā»). Alfreda Krūļa dzejoļu cikls «Pavasaris dzimtenē» liecina, ka dzejnieks vispusīgi un dziļi studējis materiālu (šai konkrētaj gadījumā — Iecavas MTS dzīvi) un prātīgi patiesīgi un spilgti atspoguļot.

Prozā godalgu ieguvuši divi jauni autori — L. Volfs un A. Burgs, kas stāsta «Zēns no Bakbo» nav baldiņš no grūta žanra — piedzīvojumu stāsta, parādot Vjetnamas tautas varoņo cīņu pret imperialistiskajiem kolonizatoriem. Valdis Lukss godalgotajos «Bērnu dzejoļos» devis izteiksmīgas vārsmas vismazākajiem lasītājiem bīzu grāmatai, Elīna Zālte ar vīncēlienu «Emīls» kuplina jaunatnes literatūras dramaturģijas novadu, kas pārējo dramaturgu pavisam aizmirst.

Bet būtu nepareizi novērtēt šā gada konkursa rezultātus vienīgi pēc godalgoto un tālākai strādāšanai ieteikto darbu skaita. Daudz vērtīga, interesanta, ar mīlestību veikta darba ir ieguldīts arī pārējos sacerējumos (konkursā pavisam bija iesniegti tuvu pie simts darbi).

Autoru vārdus nezinot, tomēr var spriest, ka konkursam iesūtītos darbus devuši ne tikai profesionāli rakstnieki, bet arī strādnieki, kolchoznieki, inteliģences un jaunatnes pārstāvi. Tas nozīmē, ka mūsu literatūrā vēlas iesaistīties un iesaistās jauni literatūras darbinieki.

Pašreiz ir svarīgi, lai tas vērtīgais, kas bijis pārējos konkursa darbos, nepaliktu plauktos un atvilktnēs, lai to autori droši meklētu visus ceļus savu spēju attīstīšanai. Šie ceļi ved uz Rakstnieku savienības sekcijām, redakcijām, pie pieredzes bagātām rakstniekiem.

Aizritējušais konkurss tomēr pamu-

dina pievērsties arī dažiem jautājumiem, kuru parrunāšana var sekot latviešu padomju literatūras tālāku uzplaukumu. Šobrīd, kad mēs pakāpeniski pārejam no socialisma uz komunismu un darbaļaužu komunistiskajai audzināšanai piekrīt izšķiroša loma, jāatceras mūsu partijas norādījumi, ka šai ziņā sevišķi svarīgs uzdevums ir arī literatūrai, ka prasības pret literatūru ik dienas aug. Izejot no šo paaugstināto prasību viedokļa, konkursa vispārējais līmenis, jāatzīst, varēja būt augstāks.

Daudzi konkursa dalībnieki bija iesūtījuši nepabeigtus, līdz galam nenostādītus darbus. Tā vien likās, ja autors pats būtu vēlreiz pārlasījis savu darbu, viņš saskatītu tajā nopietnus trūkumus un mēģinātu tos novērst. Taču jāatceras vienmēr, ka arī jaunie autoriem uz kaut kādu atlaidi nav ko cerēt. Konkursa uzdevums bija radīt idejiski un mākslinieciski augstvērtīgus literatūras darbus, kas ar pilnām tiesībām varētu iekļauties visā lielajā, kopējā, pasaulē visprogresīvākajā padomju literatūrā. Citas mērķa līnijas nevar būt. Un tādēļ nevarēja būt arī attaisnojuma pavisam attieksmei pret konkursam iesūtīto darbu.

Otrkārt acīm redzot konkursā nebija piedalījušies vairāki mūsu pazīstamākie rakstnieki, kam ir liela pieredze literatūras laukā. Šāda piedalīšanās neapšaubāmi būtu cēlusi konkursa vispārējo līmeni, un tas turpmākajos konkursos neapšaubāmi stimulētu kardināli idejisko un māksliniecisko līmeni arī citiem konkursa dalībniekiem.

Un, beidzot, viens no galvenajiem jauno autoru neveiksmju cēloņiem šoprojām ir nepietiekamas zināšanas par

sabiedrības attīstības likumiem, par socialistiskās celtniecības attīstības likumiem, par komunisma uzvaru. Prasības, ko biedrs Staļins partijai XVIII kongresā stādīja, runājot par mūsu kadru ideoloģisko sagatavošanu, proti, lai viņi varētu brīvi orientēties iekšējos un starptautiskos apstākļos, rakstnieku jāuzskata par minimāliem. Par to, ka neprot politiski pareizi orientēties, piemēram, liecina vairākas politiskas aplamības stāstu krājumā «Darba bites». Romana «Patversmes brāļi» autoram, tēlojot zvejnieku dzīvi buržuāziskās Latvijas laikā, arī pietrūkst politiskās orientēšanās spējas, viņš ieslīgst salkanā sentimentalismā un rezultātā rada nabadzības idiliskās ainas. Krājuma «Atmiņu stīgas» autors interesanti atstāsta notikumus fašistiskās okupācijas gados. Neapšaubāmi, ka autoram ir ko teikt, bet viņam pietrūkst tāda vērtējuma prizmas, lai visu redzētu un pārdzīvotu atspoguļotu patiesīgi un no komunistiskā idejiskuma pozīcijām.

Dažas piezīmes par tematiku. Tas, ka konkursa autori nākuši no visdažādākām mūsu dzīves darba nozarēm, protams, ienesis dažādību arī tematikā. Tiesa, vairākos darbos gan atkārtotās elektrostacijas (lielāku un mazāku) būves un purvu šūsināšana. Redzams, rosinā kolchozu un starpkolchozu elektrostaciju celšana, cīņa pret purviem mūsu republikā nenoliedzami sniedz bagātīgu vielu. Bet gribētos, lai rakstnieki skatītos tālāk, dziļāk, plašāk. Joprojām (arī konkursā šai ziņā nav ienesis pārmaiņas) trūkst rūpniecības tematikas. Mūsu republika jau paguvusi pārvērsties par rūpnieciski augsti attīstītu, bet literatūrā tas

pavisam vāji atspoguļots. Mums ir desmitiem tūkstošiem stachanoviešu, mūsu bērni dibināti lepojas ar saviem tēviem un mātēm — komunisma cēlājiem, darba pirmrindniekiem, bet latviešu literatūrā stachanoviešu un strādnieku tēls vēl neizveidots, pavisam bāls. Katrs darbs šodien ir goda un slavas lieta. Visi ceļi vajā, un jaunieši dažreiz nav viegli izvēlēties, par ko kļūt. Bet tas valstiski ļoti svarīgs jautājums. Bērnu un jaunatnes literatūrā te patiesi varētu daudz palīdzēt. Kaut gan skolas tematika pēdējā laikā skarta vairāk, tā tomēr nav ne mākslinieciski, ne idejiski atrisināta. Skolas dzīves attēlojumā lielāko tiesu schematiski, nedzīvi, ne vienmēr atbilst mūsu skolas īstenībai. Pavisam maz skarta tematika par komunistiskās attieksmes audzināšanu pret sabiedrisko, tautas mantu. Saudzēt un sargāt skolas solu, ceļmalā iestādīto kociņu, kolchoza mantu, dzelzceļa vagonu, dzīvokļa māju — lūk, temas, pie kurām jāpastrādā un kuras konkurss vēl nav atrisinājis.

Marksistiski-ļeņinskā estētika māca, ka mākslā nav atdalāms idejiskums no mākslinieciskuma, ka rakstniekam jāpūšas tiklīdz par idejisko saturu, kā arī par māksliniecisko formu. To nevērojot, bieži gadās, ka bāls, nemāksliniecisks izpildījums noslēpē zīmīgu idejisko saturu.

Stāsta «Ceļojums pa gaišo apakšzemi» autoram labi iecerēta ideja — iepazīstināt mazos lasītājus ar brīnīgā Maskavas metro, parādīt maskaviešu viesmīlību, tautu draudzību, mūsu zemes ļaužu celtniecības patosu. Autors savācis bagātīgu materiālu. Visi ir, lai iznāktu interesanta, pamā-

coša bērnu grāmata. Bet autoram pagaidām nav izdevies sižetiski apvienot stāstījumu, bērnu raksturi iezīmēt vienpusīgi, schematiski, valoda negluda un — grāmata vēl nav.

Lielu jaunumu literatūrajā darbam var nodarīt neļūstums, samākslotība. Stāsta «Alja brauc uz Arteku» autors apraksta kolchoza meitenes Aljas braucienu uz Arteku un dzīvi Vissavienības pionieru nometnē. Tas ir materiāls ļoti interesantam un vajadzīgam stāstam, bet labo nodomu sagrauj nevēlība pret māksliniecisko formu. Stāsta autors leved sacerējumā humoru. Ļoti vajadzīgi! Bet viņam pietrūkst mēra sajūtas, gaumes. Aljas mācībai Vizbulītei, pošoties uz vilcienu, vēl vakara stundā pēdējos mirkļos norisinās sekojošais: pīdēd biezputra, viņa paklup un nobrāz degunu, uzmanīsim uz astes, vecmāte grib sist runčim, bet trāpa pulkstenim, tas saplīst, vecmāte pielekāmajā istabā nogāž plauktu un saplēš traukus, Vizbulīte savā ceļā somā iesalpo... vecmāte apakšveļu un ausu sildāmo... Te acīm redzot autors pazaudējis īstenības stingro pamatu, un veselīga humora vietā tādi fakti lasītājos izsauc nepatīkamu sajūtu, sāju smīnu.

Daži konkursa darbi sirga ar frazētību. Lai tēlotu komunistu vai komjauniešu, nav vajadzīgs lasītājam vienmēr atgādināt viņu piederību partijai vai komjaunatnes organizācijām. Romans ar devīzi «Miers uzvarēs karu» daudz zaudēja no savas mākslinieciskās vērtības un līdz ar to arī no idejiskās mērķtiecības tādēļ, ka tajā netika atsegta partijas vadītājas, iedvesmotājas, organizētājas būtība, bet tikai ārēja forma.

Biedra Staļina darbi par valodniecību, par valodas būtību, gramatikas nozīmi vispirma kārtā vērā ņemami vārda mākslas meistariem rakstniekiem. Tikai ass rakstnieka darba rīks — valoda, var nodrošināt ceļu uz meistarību. Konkursa darbi norādā, ka valoda, stils, vārdu mācība, jo sevišķi jaunajiem autoriem, ļoti citīgi vēl apgūstami.

Ar valodu jāpīlētas saudzīgi. Bet vairāki autori, bērnu tēlojot, visādā ziņā liek tiem slupstēt, it kā citādi nevarētu parādīt mazu bērnu. Līdzīgā kārtā vecu cilvēku lēksku autori pārlīvē ar arhaismiem. Vecmāte stāstā «Alja brauc uz Arteku» lieto vārdus: teļateris, pigori, reizotāja, vērbomis, dampis, kumpetes un nonāk pat tik tālu, ka kolchozu sauc par «kaķuži». Tas liecina, ka autors pilnīgi zaudējis valodas mēra sajūtu.

Atskatoties uz notikušo konkursu, iepriecina tas, ka latviešu padomju literatūrā nāk arvien jauni spēki, bet tas nedrīkst lauzt izpausmes dilettantismam, un tādēļ neatlaidīgi jācinās par mūsu vārda mākslas meistarību.

L. Macļevska

O. Darbiņš

Mākslinieki palīdz tēlotājas un lietiskās mākslas pašdarbības dalībniekiem

Pašreiz republikā nobeigušās rajonu, provinces pilsētu un Rīgas uzņēmumu un iestāžu tēlotājas un lietiskās mākslas pašdarbības skates, un skates dalībnieki rosinīgi gatavojas Rīgas pilsētas skatei, kas paredzēta oktobra mēnesī.

Notikušajās pašdarbības skates izstāžu novērtēšanā aktīvi piedalījās Latvijas Padomju mākslinieku savienības biedri A. Zviedris, A. Pankovs, J. Birzgalis, Z. Ventaskrasts u. c. Viņi pastāstīja pašdarbības skates dalībniekiem par kompozīciju tēlotājas un lietiskās mākslas darbos, krāsu savstarpējā attiecību un tēlotāja pieredzes tematiskiem darbiem, kā arī atzīmēja kļūdas uzrādītajos darbos. Kā teicami

izpildītus atzina un izvirzīja uz Rīgas pilsētas skati tekstilfabrikas «Rīgas audums» uzskatītājas b. Tupīnas akvareļi «Pionieri atpūtā» un ilustrācijas zīmuli A. Sakses romanam «Pret kalnu», tekstilfabrikas «Sarkanā tekstilniece» strādnieka b. Strunkes darbināto V. I. Leņina portretu, kas izpildīts cīnīti uz skārda plāksnes, un interesanti risinātu astoņstūru vāzi, arī no skārda. Zēnu fabrikas «Aurore» strādnieks b. Novoposelnis atļējis gipsi figūru «Būvstrādnieks». Bez šeit minētajiem vēl ir daudz labu darbu, bet ir arī tādi, kas nepavisam neatbilst mūsdienu prasībām: vēl sastopami izšuvumi ar salkani sentimentāliem uzrakstiem, daudz adījumu un tamborējumu, kuros

izpildītāju nezināšanas dēļ sajaukti dažādi stili.

Septembra sākumā LRAP Kultūras namā notika pašdarbības skates dalībnieku tikšanās ar profesionālajiem māksliniekiem. Staļina premijas laureāts prof. O. Skulme pastāstīja, kā plānveidīgi jāstrādā, lai rastos mākslas darbs, doc. G. Kruglovs runāja par tautisko ornamentu pielietojumu, K. Zemdega — par tēlniecību un mākslas vēsturnieks M. Ivanovs — par tēlotājas un lietiskās mākslas attīstību pēdējos 10 gados. Šāda veida pasākums mākslas pašdarbnieku vidū notika pirmo reizi un guva lielu atsaucību.

Jaunās Vācijas cilvēki un viņu darbi

«Laudis un darbi» — tā saucas nesen Berlīnē kļāvā laists krājums ar stāstiem, dzejoļiem, aprakstiem un dramaturģijas darbu fragmentiem, kas stāsta par Vācijas Demokrātiskās Republikas miera laika celtniecību. Grāmata ievietoti 39 autoru sacerējumi — gan lielu rakstnieku un dzejnieku, tādu kā Anna Zegerse un Johanness Bechers, Villijs Bredels un Kuba, gan arī jauno literatūru, kas debitē ar saviem pirmajiem daiļdarbiem.

Visu šo žanra ziņā daudzveidīgo darbu varoņi ir Vācijas Demokrātiskās Republikas jaunie ļaudis: strādnieki un zemnieki, zinātnieki un studenti — visi tie, kas ar savu darbu palīdz celt jauno dzīvi. Tāda ir birģermeistare Anna — Fridriha Vofa tā paša nosaukuma lugā — sievietē, kas izaugusi līdz aktīvai politiskai dzīvei no pašām tautas dzīvē; tāds ir mūrnieks Hanss Garbe Eduarda Klaudiusa stāstā «Grūtais iesākums», tāda ir strādniece Petra — Villija Bredela apraksta varone; tādi ir ogļrači un traktoristi, četrpīrņtāji un celtņieki.

Krājuma priekšvārdā rakstnieks Aleksandrs Abuša raksta:

«Krājums «Laudis un darbi» ar saviem dzejoļiem, stāstiem, reportāžām un literāriem portretiem liecina par mūsu jaunās dzīves veidošanos un izaugsmi Vācijas Demokrātiskajā Republikā. Visiem šiem darbiem kopīgi ir centieni attēlot jauno: cilvēkus, kas veic lielus darbus miera labā».

Ievadījumā liktā aprakstā, kam dots nosaukums «Sapņi, plāni, īstenība...», pazīstamais vācu rakstnieks Bodo Uze raksta, ka pie leejas mīzu darbnīcā, kādā ir Vācijas Demokrātiskā Republika, izkārtis plakats: «Te nepieciešami strādnieki!» Vajadzīgi 800 tūkstoši cilvēku! Tajā laikā, kad Rietumvācijā organizējas algotņu ar-

mija un ekonomiku pārkārto saskaņā ar kara saimniecības prasībām, Vācijas Demokrātiskajā Republikā ļaudis nododas mierīgām darbam, kura auglī tiek sevi manīt jau šodien un nākotnē kļūs vēl nozīmīgāki. Bodo Uze salīdzina Vācijas Demokrātisko Republiku ar mīlīgu būvniecību, kurā visi strādā radošu darbu. Krājums dod priekšstatu par šīs celtniecības virzītājiem spēkiem, par jaunās Vācijas cilvēkiem un viņu darbiem. Tas ar īpašu interesi lasāms šodien, jo ļaudis Vācijas Austrumos tagad ir aktīvi līdzdalībnieki socialisma pamatu celtniecībā, par kuras sākumu pavēstīja šogad vasarā notikuši Socialistiskās vienības partijas otrā konference.

Grāmata ievietoto stāstu un aprakstu lielam lielā daļā veltīta lielajiem tautas uzņēmumiem — republikas darbaļaužu lepnumam. Rakstnieki stāsta par panākumiem, ko gūst strādnieki Vilhelma Pika vārda nosauktajā kombinātā Mansfeldā, kuģu būvētavā Varnemindē, metalurģiskajā kombinātā Rīzā, kombinātā «Ost» Firstenbergā un citur.

Vilhelma Pika vārda nosauktā kombināta kolektīvam veltīts Stefana Hermlina apraksts «Cīņa par varu». Izlasot šo aprakstu, lasītājs uzzina, kā atjaunots lielākais vara kausēšanas kombināts Eiropā, kā augsti tā lauda. Vairākus lappuses Stefans Hermlins veltījis darba aktivistam, Nacionālās premijas laureātam Friem Himpelam, kas strādā šajā kombinātā. Himpels izpilda uzdevumu vairāk nekā par 500 procentiem. Tagad viņam jau ir desmitiem un simtiem sekoja. Sistemātiski pārsniedz normas 26 brigades Teļmana vārdā nosauktajā raktuvē, 18 brigades — Paula vārdā nosauktajā raktuvē, 34 brigades — raktuvē «Progress» utt.

— Daudz kas jau ir pagātnē, — piezīmē Friels Himpels, stāstīdams par kombināta panākumiem. — Bieži vien pašam brīnīms, kā izmainījusies dzīve...

To pašu būtu varējuši pateikt tūkstošiem strādnieku kuģu būvētavā Varnemindē, kas tagad pārvērtušies par lielu modernu uzņēmumu. Klauša Marškes aprakstā, kas veltīts šai kuģu būvētavai, teikts, ka kuģu būvētavā ražošanai izmantojamā platība, salīdzinot ar 1945. gadu, palielinājusies divdesmit reizi. Strādnieku skaits pieaudzis piekārtīgi, bet darbīgā skaits palielinājies trīsdesmit reizi. Kuģu būvētavas strādnieki izpildījuši divgadu plānu par 183 procentiem. Viņi ziņoja Vācijas Socialistiskās vienības partijai trešajam kongresam par lieliem panākumiem, kas gūti cīņā par plāna izpildīšanu ar uzviņu.

— It kā pa kāpnēm mēs virzāmies uz augšu no viena panākuma uz otru, — saka viens no Marškes apraksta varoņiem, vienkārs strādnieks, — uz paziņojumu deļa mēs lasām, ka nodibināta tautas uzņēmumu apvienība «Jūras kuģu būve». Tas nozīmē, ka mēs būvēsim! Izaugs jauni cehi un ēdifici, un pēc tam mēs radīsim istus, lielus, modernus kuģus...

Republikas tautas saimniecības attīstības piecādu plāns paver kuģu būvētavas kolektīvam jaunas perspektīvas. Piecos gados kuģu būvētavā jābūvē četri lieli kuģi ar koptonnažu 26 tūkstoši tonnu apmērā.

Runā kuģu būvētavā Varnemindē Vācijas Socialistiskās vienības partijas Centrālās Komitejas ģenerālsekretārs Valters Ulbrichts paziņoja:

«Ejiet tālāk pa ceļu, kas ved uz jaunu labāku dzīvi, parādiet ļaudīm Rietumvācijā izeju no bezdarba. Mēs pierādīsim, ka miera un progresu apstāk-

ļos nav vietas bezdarbam, ka šajos apstākļos var radīt tādu dzīves līmeni visiem darbaļaudim, kādu Vācijā vēl nekad nav pazīnusi».

Dzīvi uzrakstījis Ditera Nolla apraksts «Tautas uzņēmums «Karl Ceiss» Jenā». Autors stāsta par šāpīndzinātā radošo darbu, ko veic tūkstošiem strādnieku, kas atjaunojuši slavenās optiskās rūpnīcas. Aprakstu ievada miera laika darba ikdienas aļņava atjaunotajā pilsētā — Vācijas optiskās rūpnīcas centrā:

«No rīta leļas vēl sedza migla, Ceiss rūpnīcu korpusi pacēlās virs šīs segas līdzīgi kalnu virsotnēm no mākoņu grēdās. Visaugstākā korpusa smalti ietīta melnā dūmā, kas plūda no gigantiskā fabrikas dūmeņa. Pēc tam it kā pacēlās priekšsargs un acīm atklājās pilsēta, kas modās no miega: ļaudis ielās — vīrieši, sievietes, jaunas, studenti un strādnieki. Viņi visi stēdās: vieni uz universitātes auditorijām, citi — pie darbmāšīnām. Katrs traucās ar skubu iepēmt savu darba vietu».

Patlāban uzņēmumā nodarbināti divpadsmit tūkstoši cilvēku. Sasniegti, bet daudzās nozarēs arī pārsniegti pirmkāra kvalitatīvie rādītāji. Jēnas tautas uzņēmumu ražojumi leguvuši pelnītu slavu tālu ārpus Vācijas robežām. Ceisa optiskās ierīces ir viens no svarīgākajiem Vācijas Demokrātiskās Republikas eksporta posteļiem. Daudzās zemēs aktual liela skaitā parādījušies tālskati un mikroskopi, mērījamās ierīces un medicīnas aparāti, kas izgatavoti Jēnas uzņēmumos.

Lielu interesi modina apraksti, kas veltīti metalurģiem. Jauna dzīve sākusies, piemēram, metalurģiskajā kombinātā Rīzā. Šis uzņēmums, kas kādreiz piederēja lielmonopolistam Flikam, tagad ir tautas īpašums. To vada vecs partijas biedrs, antifāšists, Internacionālās brigādes karavīrs Spānijā Maksis Fridemans. Viņa tuvākais palīgs ir kombināta tehniskais direktors Kārlis

Kempnijs. Tagad viņi abi ir darba varoņi. Viņu vārdi pazīstami visiem republikas darbaļaudim.

Kombināta straujā atdzimšana Rīzā kļuva iespējama Padomju Savienības nesavtīgās palīdzības rezultātā. Rīzas metalurģi saņēma no Padomju Savienības modernu tehnisko iekārtu, kas deva iespēju ne vien sasniegt uzņēmuma pirmkāra jaudu, bet arī izdarīt paša uzņēmuma rekonstrukciju. Pašlaik uzņēmumā nodarbināti tūkstošiem strādnieku un kalpotāju. Republikas valdība veltī lielu uzmanību viņu vajadzībām. Kombinātā nodrošināts viss, kas nepieciešams sekmīgām āroda mācībām, kulturalai vaļas brīžu pavadīšanai, atpūtai un laika kavēklim...

«Tikai vienu vairs nesastapsi Rīzā, — saka apraksta autors, jaunais rakstnieks Ginters Fēkels, — balles par nākotni. It kā šīs balles reiz un uz visiem laikiem būtu iemūrētas kombināta jaunajos pamatos».

Kombināts «Ost» Firstenbergā ir viens no republikas jaunceltņiem. Vēl pirms diviem gadiem vietā, kur tagad paceļas divas varenas dūmeņu krāsnis, pīlēts drūma izskata, pamocni noapbūvēta vieta. Mazajā pilsētā vispār nebija itin nekādas rūpniecības. Tagad Firstenbergā pārvērtušies par lielu rūpniecības centru. Jau 1952. gadā kombināts dos 250 tūkstoš tonnu čuguna. Piecos gados pilsētas iedzīvotāju skaits palielināsies četrus reizes. Tajā ceļ slimnīcas, skolas, bērnu dārzus utt.

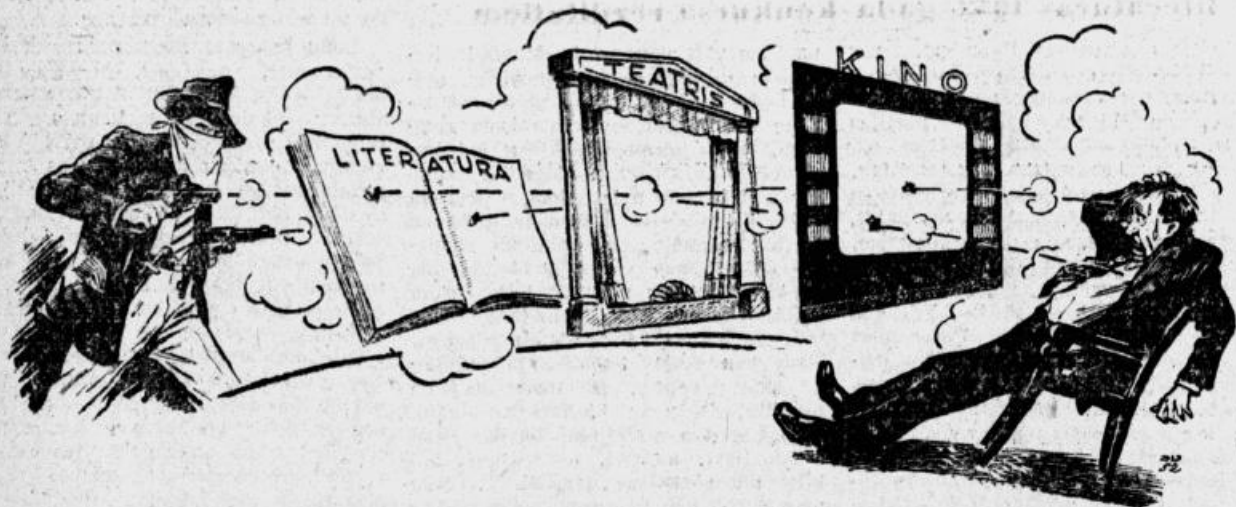
Par visām šīm dzīvajām pārmaiņām provincālajā Firstenbergā, kas šā laikā pārvērdzjusies par metalurģu un celtņieku pilsētu vienkārs ar katram sapņotāmi stāsta Paula Vīnsa apraksts.

Iabākajos aprakstos un stāstos, kas ievietoti krājumā, parādīta jaunā cilvēka veidošanās Vācijas Demokrātiskajā Republikā. Šis process noritēja un norit nebūt ne hez sarežģījumam Nav nemaz tik vienkārša lieta atbrīvoties no

Turpinājums 6. lapa pusē

KINO

Strādnieku šķiras jaunā maiņa

Amerikas buržuāziskās mākslas «sīzeta līnija» un tās upuris

S. Gūtmanis zīm.

Jaunās Vācijas cilvēki un viņu darbi

Turpinājums no 3. lappuses

fašistiskās ideoloģijas paliekām, no vecajiem individualistiskajiem tiku-
miem un ierāžām, kas prasīja norobe-
žoties no citiem cilvēkiem, noslēgties
sevi, turēties malā no kolektīva. Ne
jau uzreiz izdevās arī uzvarēt strādnie-
kā iesakņojušos naidīgo noskaņi pret
uzņēmuma vadītājiem, kurš agrāk,
kad uzņēmumos saimniekoja kapitalis-
ti, viņš pamatoti saredzēja ienaidnie-
kus. Taču neatlaidīgais, apgarotais
darbs cildēnā mērķa — jaunās Vāci-
jas celtniecības vārdā pārvēido ne vien
rūpnīcas un pilsētas, bet arī cilvēkus.
Mierlaika radošajā darbā kaldošās vā-
ciešu jaunā apziņa.

Lūk, piemēram, jaunava Petra, kura
pirmo reizi nokļuvusi celtniecībā. Vi-
ņai vēltis Vilijsa Bredeja stāsts
«Petra». Stāsta varone sākumā ar aiz-
domām izturas pret visu, kas notiek
viņai visapkārt. Bet pēc tam arī viņa
aizrauj vispārējais darba entuziasms.
Viņa nolemj kļūt par mūrnieku, tas ir
ķerties pie darba, kuru saskaņā ar sen-
senām tradīcijām uzskata par vīriešu
darbu. Petrai nebija viegli piepildīt
savu nodomu. Sevišķi grūti viņai klā-
jās pirmajās dienās:

«Pēc pirmās mācības viņa jau sau-
bijās par to, vai viņai pietiks spēka
atvilkties līdz savai teltij — tā lauza
muguru, tā sāpēja viss ķermenis. Jau-
nie puiši taču strādāja ārpriekšējā tem-
pā. Bet viņa izturēja un aizkūlās līdz
teltij. Viņa pat tik lielā mērā saval-
dīja sevi, ka ar mākslotu jautrību at-
bildēja uz draudzēnu zobgaliņiem
jautājumiem, vai viņai patīkot būt
mūrnieku: «Nu, tad, lūk, man jums jā-
pasaka — tas bija lieliski!»

Galū galā Petra panāk savu. Viņa
kļūst par pirmšķirīgu mūrnieku. Pet-
ras neatlaidību kolektīvs prot novērtēt.
Viņai piešķir darba aktivistes goda
nosaukumu. Viņa ieguvusi vispārēju
cieņu un godu...

Val, lūk, jaunais traktorists Herma-
nis. Geške Annas Zegerses stāsts
«Traktorists». Strādājošā tīrumā, viņa
traktors uzduras nesprāgušaj granatā.
Geške pazūd kāju. Pirmajā brīdī
Geškam liekas, ka viņa dzīve pazau-
dējusi kuru katru jēgu. Viss viņam
kļūst dziļi vienaldzīgs. Bet Geški iz-
glābj darbs. Draugi viņam pastāsta,
ka viens no republikas labākajiem

traktoristiem strādā ar protezi kājas
vietā — viņš pazaudējis kāju kara
laikā. Un Geške atgriežas dzīvē. Viņš
gatavojas atkal sākt strādāt ar savu
traktoru.

Rakstnieks Maksimilians Sers savu
aprakstu veltījis darba varonim Pau-
lam Folkmaram. Šis strādnieks, kam
jaunības gadī jau tālu aiz muguras,
izcēlles ar īstu varonveikumu darbā —
viņš izremontēja bojāto dāmeņu krā-
ni metālurģiskajā uzņēmumā «Maks-
hitte» Untervellenbornā rekordisā lai-
kā — 24 stundās normā paredzēto
6—8 nedēļu vietā. Kā viņam izdevās
sasniegt šos panākumus?

«Ja viņam apvalcājas par to, —
raksta Maksimilians Sers, — tad
mazais 59 gadus vecais Pauls Folkmar
iesmejas laimīgiem bērta smiekliem:
«Es tak pazīnu šo krāsni kā savus
plecus pirkstus... Es varēju izdarīt
visu tā, kā man gribējās...»

Viņš ir stūrgalvīgs vīrs, šis mazais
kalsnais Pauls Folkmars ar savām ūsi-
ņām un iesarkanajiem matiem, kas jau
kļuvuši mazliet retāki, ar dziļām grū-
bām izvogoto pieri un dziļajām
rokām, kas smagajā darbā rūdījušās
gandrīz vai tikpat cietas kā tērauds.
Viņš ir stūrgalvīgs vīrs, kas neatkāp-
sies no tā, ko iekāls sev galvā.

Par Paula Folkmara varoņdarbu
sāka runāt visā republikā, 1951. gada
1. maijā viņam piešķir darba aktivista
nosaukumu, bet 13. oktobrī — Nopel-
niem bagātā darba aktivista nosauku-
mu. Tagad bijušais strādnieks Folkmars
pilda inženiera pienākumus. Viņš ir
atbildīgs par to, lai būtu kārtībā vi-
sas uzņēmuma dāmeņu krāsnis. Cil-
vēks, kas agrāk vienmēr bija centies
stāvēt malā no politikas, tagad ir ak-
tīvs Vācijas Socialistiskās vienības par-
tijas biedrs.

Otrs Maksimiliana Sera apraksts
veltīts krāsaino metālu kombinā-
ta strādniekam Hetštedtā Paulam Li-
cemanam. Apraksts nosaukts «Viens no
četriem simtiem»: rakstnieks iepazīs
ar Licemanu, kad tas četru simtu citu
strādnieku skaīta saņēma valdības
apbalvojumu. Pauls Licemans ir strād-
nieks. Viņš beidza tā saucamo «taut-
skolu» un iestājās par mācekli metā-
lurģiskajā rūpnīcā. Savā strādnieka
mūžā viņš iepazīs gan bezdarbnieka

sūro likteni ekonomiskās krīzes gados,
gan vergu darbu fašistu kundzības lai-
kā. Vienīgi Vācijas Demokrātikajā
Republikā varēja attīstīties viņa spē-
jas. Tagad Licemans ir viens no labā-
kajiem velmētājiem visā republikā.

Vācu rakstnieki, spraužot sev cilde-
nu mērķi — parādīt savu laika bied-
ru, vienkaršo darba rūķi, kas dod sa-
vu ieguldījumu cīņā par mieru un
jaunās Vācijas celtniecību, devuši svar-
īgu ierosmi. Un, kaut gan grāmātā
ievietoto darbu mākslinieciskā kvali-
tāte ir visai nevienmērīga, kaut gan
ne jau visi apraksti spēj apmierināt
lasītāja interesi par tām psiholoģis-
kajām pārmaiņām, kādas notikušas Vā-
cijas vienkāšos jauju apziņā, šis te-
nosmes nozīme ir neapstrīdama.

Krājums «Laudis un darbi» laists
klajā vēl pirms Vācijas Socialistiskās
vienības partijas otrās konferences.
Konferences lēmumi par socialisma
plānvēlīgas celtniecības sākšanu Vā-
cijas Demokrātikajā Republikā izraisī-
ja jaunu darba pacilitāšu visu repub-
likas strādnieku, kalpotāju, zemnieku
un inteliģences vidū. Plaši izvērsās
darba sacensība. Augusta sākumā
12 lielu transportu uzņēmumu kolektīvi
uzņemas konkrētas saistības darbā.
Sacensība iekļāvās velmēšanas rūpnī-
cas strādnieki Kirchmezerā, Rīzas pil-
sētas velmētāji, metālurģiskā kombi-
nāta «Makshitte» un citu uzņēmumu
strādnieki. Vācijas Socialistiskās vie-
nības partijas lēmumi pāvēd jaunos
apvāršus republikas darbaļaudim, un
simtiem tūkstošiem strādnieku un ka-
lpotāju par abīdli tiem gūst jaunus
panākumus mierīgajā darbā.

Grāmata «Laudis un darbi» ir in-
teressants literārs dokuments, kas stā-
sta par to, kā sasniegts tas pakāpiens
Vācijas Demokrātikās Republikas attī-
stībā, kas devis tagad iespēju republi-
kai izvirzīt sev uzdevumu sākt socia-
lisma plānvēlīgu celtniecību. Tajā pa-
šā laikā krājuma klajā nāšana ir uz-
skatāma liecība tam, ka Vācijas Demo-
krātikās Republikas rakstnieki iekļau-
jas milzīgajā jaunrades darbā, kas
aptvēris visus darbaļaudis. Liekot lietā
kā teroci vārdus, viņi dod savu iegul-
dījumu cīņā par mieru, vācu tautas
vienotību un nacionālo neatkarību.

(«Novoje vremja» 36. nr.)

ŠONEDĒĻ

Sodien Dailes teātri O. Balzaka lu-
gas «Pamāte» pirmizrāde. Sākums
pikst. 20.

o Apgabala vīrsnieku namā Rīmska-
Korsakova vārdā nosauktā kvarteta
koncerts. Sākums pikst. 20.30.

15. septembrī Latvijas Padoņju māks-
linieku savienībā gleznotāju sekcijas
sanāksme. Sākums pikst. 19.

16. septembrī Akademiskajā Dramas
teātri V. Šekspira trāģēdijas «Otello»
pirmizrāde. Sākums pikst. 20.

17. septembrī Latvijas Padoņju māks-
linieku savienībā kino komisijas
sēde. Nolasīs un apspriedīs Valda Kli-
vera kinoscenarija libretu mākslas is-
filmai. Librets pieejams Rakstnieku
savienības bibliotēkā. Sēdes sākums
pikst. 15.

Jaunā krāsainā padoņju mākslas
filma «Dzīvei pretim», kuru patlaban
demonstrē arī Padoņju Latvijas kino-
teātros, stāsta par Darba rezervju
arodskolniekiem un viņu audzinātā-
jiem.

Filmas radītāji: — «Lenfilm» kino-
studija, scenarija autore K. Vinograd-
ska, inscenētājs Stalins premijas lau-
reāts N. Lebedevs, sadarbībā ar aktie-
ru kolektīvu, balstoties uz I. Vasilenko
populārā stāsta «Zvaigznīte» materia-
la motīviem, — izveidojuši idejiskā un
mākslinieciskā ziņā spilgtu darbu.
Galveno temu — padoņju jauniešu iz-
augsmi kolektīvā, veiksme un neveik-
smes amata apgūsmē, savstarpējās at-
tiekšanās — filma atklāj spilgtos rak-
sturos, viņu pārdzīvojumos.

Padoņju valsts jaunās strādnieku
šķiras audzināšanā un apmācībā val-
dība un partija netaupa līdzekļus.
Arodskolu audzēkņu rīcībā ir moderni
iekārtotas skolas un darbnīcas, mājīgas
kopmītnes, savas zināšanas viņiem ar
mīlestību un rūpību sniedz labākie
pedagogi, pieredzes bagāti meistari.
Pašos arodskolniekos pulsē milzīga
trauksme jo ātrāk apgūt teoretiskās un
praktiskās zināšanas, kļūt cienīgiem
doties darbā rūpnīcās. Lai to panāktu,
jāiemācās ne vien vadīt sarežģītas ma-
šīnas, strādāt bez brāķa, — katram to-
pošajam rūpnīcas stachanovietim jāat-
tīsta sevi socialistiskās sabiedrības
pirmindas cilvēka rakstura īpašības.

Filmā to redzam arodskolnieces Ma-
rusjas Rodnikovas (aktiše N. Rumjan-
ceva) tēla. Būdamā ilggadīga rūpnīcas
strādnieka meita, apdāvināta un dro-
mīga, pilna uzņēmības, izceldamās ir
socialistiskajā sacensībā ražošanā, ir
komjaunatnes organizatoriskajā darbā,
izšķirošā brīdī viņa tomēr aizmirst ko-
lektīva nozīmi, paļaujas tikai uz savām
spējām un spēkiem. Šādas nostājas re-
zultātā, gribēdama noslēpt no meistara
un biedriem kādu savu neveiksmi dar-
bā, Marusja, strādājot bez atļaujas un
vienatnē uz divām virpām, vienu no
tām sabojā. Tikai atzinusi, ka vainīgs
būjis «vīnas raksturs», Marusja rod sa-
skaņu ar biedriem un, nobēgusi praksi
rūpnīcā, kopā ar tiem dodas tālākā
darbā un dzīvē — uz komunisma dzi-
celtnēm.

Blakus Marusjai raksturīgs jaunieša

«STĀSTS PAR JAUNIEM VARONIEM»

Septītajā gadadienā kopš uzvaras
kārtā pret imperialistisko Japānu
biedrs Stalins telegramā Ķīnas Tautas
Republikas Centrālās Tautas Valdības
priekšsēdētājam Mao Cze-dunam aug-
sti novērtēja Ķīnas tautas un tās Tau-
tas Atbrīvošanas Armijas lomu Japānu
agresijas likvidēšanā. Tautas Atbrīvo-
šanas Armija, tās kodols — Astotā
armija, bija tas spēks, kas Ķīnas ko-
munistiskās partijas organizēts un va-
dīts, apvienoja ķīniešu strādniekus un
zemniekus varenā visas tautas cīņā
pret Japānu iebrukcējiem. Šodien, kad
jaunizceptie pasaules kundzības tiko-
tāji — amerikāņu imperialisti — cenšas
atdzīvīnāt Japānu militarismu, kad Ja-
pāna atkal kļūst par agresijas perēkli
un draudu Azijas tautām, ārkārtīgi
lielu nozīmi iegūst atskats uz Ķīnas
tautas nesenaļām brīvības cīņām. Ne-
salaūzamā griba dzīvot brīvī, cilvēka
cienīgu dzīvi, ko šajās skaudrajās kau-
lās tik lieliski apliecinājuši ķīniešu
darbaļaudis, nostiprina pārliecību, ka
neizbēgami sagrāvēl lemtas visas kara
kurinātāju avantūras, ka miera cīnī-
tāju nometne, kuras rindās nelokāmi
nostājusies pusmīļardā cilvēku lielā
ķīniešu tauta, nav uzvarama. Zīmīgas
epizodes no ķīniešu tautas pretjapāņu
kara gadiem parāda mākslas filma
«Stāsts par jauniem varoņiem», ko
pašlaik ar lielām panākumiem izrāda
Padoņju Savienības kinoteātros.

Filmas scenarija pamatā liks Juana
Cziņa un Kun Cziņe romāns ar tādu
pašu nosaukumu. Romāns tulkots un
izdots krievu valodā, padoņju laudim
labi pazīstams. Padoņju skatītājs pie-
nācīgi novērtē scenarija autora un re-
žisora Si Dun-šana prasmi izvēlēties
filmai vispiemērotāko no romāna plašā
materiāla. Protams, neizbēgams palicis
atsevišķu posmu epizodiskums. Pa-
doņju presē jau izteikta nozēla par to,
ka šis epizodiskums sevišķi izīmējies
tajās ainās, kas romānā vēltītas filmas
galveno jauno varoņu — Nu Da-šūja
un Jan Sjao-mejas audzināšanai Asto-
tās armijas kursos. Toties ļoti spēcīgi
un pārliecinoši scenaristam izdevies
parādīt, ka tautas masās nostiprinās
komunistiskās partijas autoritāte, ka
varonīgā pretestībā Japānu okupantiem

tēls ir Paša Sičovs (aktieris V. Soko-
lovs), kura augšanas līnija arī nav bez
negādītiem lūzumiem. Notikumi un
pārdzīvojumi, kuros atklājas viņa un
Marusjas šīs nīgās draudzības izveido-
šanās, gan kopīgi braucot ar motorlāi-
vu, gan savstarpēji sacenšoties un pa-
līdzot darbā, gan strīdos, kad abu uz-
skati un nodomi nesakrīt, parāda arī
padoņju jauniešu individuālās attiek-
smes, kam līrisms un cildenums vis-
caur sasauca ar filmas vispārējo
gaīšo noskaņu.

Ļoti svarīgu un atbildīgu arodskolas
vecā meistara Vasilija Nikonoviča lo-
mu veiksmīgi izpilda aktieris V. Mer-
kurjēvs. Kā centrs, ap kuru risinās
filmas sižeta samezgļojumi, kā tieša
ietekmē un līdzdarbībā tie atrisinās,
«vecā Vasja» psiholoģiski dziļi un
patiesīgi noraksturo padoņju strādnie-
ku šķiras, boļševiku partijas pirmrin-
das pārstāvi, kurā šajā gadījumā bagā-
tīgi apvienotas ražošanas darba izcila
meistara un novatora, tāpat krieta
jauno amatnieku audzinātāja īpašības.
Zēl, ka filmas satura risinājuma ma-
terials nav plašākās iespējas šajā vir-
zienā devis arī rūpnīcas direktoram un
īpaši komjaunatnes organizācijas
sekretaram Basovam, kādēļ aktieriem,
kas izpilda šīs lomas, nemtas iespējas
kaut cik raksturīgāk atklāt viņu uzde-
vumu nozīmību attēlotajos notikumos.

Ap šiem filmas galvenajiem perso-
nažiem nepārtraukti darbojas arod-
skolnieku kolektīva daudzle pārstāvji,
kurj nav gan tik sīki izzīmēti, bet
katrs atsevišķi ar savu rīcību un at-
tiekšanās palīdz ieskatīties jauno amat-
nieku rosmīgajā dzīvē, gan viņu mā-
cību, gan darba, gan atpūtas gaitās.
Noskatoties filmu «Dzīvei pretim»,
jaunatne iepazīst un izjūt padoņju
rūpnīcas darba dzīves skaistumu, redz
padoņju strādnieku šķiras atbildīgu
vietu komunisma celtniecībā, prēcājas
par nelerobežotajām iespējām augt un
gatavoties ražēnam darbam, kādas pa-
doņju jaunatnei nodrošinājusi socialis-
tiskā iekārta.

Jaunajā, komunistiskajā dzīvē pre-
tim vērst katra padoņju cilvēka ska-
tiens, domas un darbs, tādēļ arī filma
«Dzīvei pretim» sasauca ar viņu visu
dziļākajām jūtām, cildēnākajiem cen-
tieniem.

M. Rudzītis

Abonējiet jauno sabiedriski politisko un literāri
māksliniecisko mēneša žurnālu

«Padomju Latvijas Sieviete»

Žurnāls domāts plašām sieviešu
masām mūsu republikas laukos un
pilsētās.

Tajā darbosies līdz mūsu ievēroja-
mākie rakstnieki, mākslinieki, zināt-
nieki un sabiedriskie darbinieki.

Žurnālā ievietos sabiedriski politiskus
rakstus, stāstus un dzejoļus, kā arī
aprakstus par republikas pirmrin-
diekiem un sieviešu padoņju darbu
kolchozos.

Žurnālā ievietos rakstus par audzi-
nāšanas jautājumiem un jaunākajiem
sasniegumiem zinātnē.

Namamātes atradis padoņus rok-
darbu un mājturības jautājumos.
Bezmaksas pielikumā ievietos tēru
piegriezties.

Pirmais numurs iznāks septembrī.
Līdz gada beigām izdos četrus num-
urus. Abonēšanas maksa līdz gada
beigām 6 rubļi.

Lai saņemtu žurnālu ar pirmo numuru, abonements
jānokārto līdz 15. septembrim.

Abonementus pieņem Rīgā un rajonos «Preses apvienības» daļās, sabiedriskie
preses izplatītāji un visās pasta nodaļās un aģentūrās.

LATVIJAS LAIKRAKSTU UN ŽURNĀLU IZDEVNIECIBA

Laikraksts «Literatura un Māksla» iznāk reizi nedēļā. Redkoleģija: J. Sudrabs (atbildīgā redaktores v. l.); A. Grigulis, N. Grinfelds, I. Kreituse, J. Loganovskis (atb. redaktores v.).
J. Meija, K. Plūksne. Redakcijas adrese: Rīgā, Kr. Barona ielā 12. Telefons 21997. Runas stundas no plkst. 10—14. Numurs maksā 40 kap. Abonēšanas maksa Rbļ. 20.80 gadā Abonentus pienem
«Preses apvienība» Rīgā, Kirova ielā 41/43 izdevējs Latvijas laikrakstu un žurnālu izdevniecība Rīgā. Blaumaņa ielā 38/40 Iesulesis Latvijas PRR I tipogrāfijā. Blaumaņa ielā 38/40. JT27393